

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA
Kultuurhariduse osakond
Huvijuht-loovtegevuse õpetaja

Reemet Ruuben

4.-5. KLASSI ÕPILASTE IGAPÄEVAPROBLEEMIDE PÕHIJOONED

Lõputöö

Juhendaja: Tiia Pedastsaar, PhD

Kaitsmisele lubatud.....

Viljandi 2014

SISUKORD

<u>SISSEJUHATUS</u>	3
<u>1. ÕPILASTE IGAPÄEVAPROBLEEMID</u>	5
1.1. <u>Kooliprobleemid</u>	5
1.1.1. <u>Õpetajate ja õppetööga seotud probleemid</u>	5
1.1.2. <u>Koolivägivald</u>	10
1.2. <u>Koduga seotud probleemid</u>	15
1.3. <u>Probleemid suhetega</u>	20
1.4. <u>Probleemid iseenda pärast</u>	21
1.5. <u>Muud igapäevaprobleemid</u>	22
<u>2. EMPIIRILINE UURIMUS</u>	23
2.1. <u>Uurimuse eesmärk, valim ja metoodika</u>	23
2.2. <u>Uuringu tulemused</u>	25
2.2.1. <u>Vabakirjelduste kodeerimine ja kategoriseerimine</u>	25
2.2.2. <u>Kokkuvõtte õpilaste vabakirjeldustest</u>	31
2.2.2.1. <u>Kooliga seotud probleemid</u>	31
2.2.2.2. <u>Koduga seotud probleemid</u>	32
2.2.2.3. <u>Probleemid suhetega</u>	34
2.2.2.4. <u>Probleemid iseenda pärast</u>	35
2.2.2.5. <u>Muud igapäevased ja ühiskondlikud probleemid</u>	36
2.2.2.6. <u>Varia</u>	37
<u>KOKKUVÕTE</u>	39
<u>KASUTATUD KIRJANDUS</u>	42
<u>LISAD</u>	44
<u>Lisa 1 Igapäevaprobleemid vabakirjelduste järgi koolis „A“</u>	44
<u>Lisa 2 Igapäevaprobleemid vabakirjelduste järgi koolis „B“</u>	47
<u>Lisa 3 Õpilaste identifitseerimiskoodid</u>	50
<u>SUMMARY</u>	53
<u>Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks</u>	55

SISSEJUHATUS

Kiires ja tihtipeale pealiskaudses ühiskonnas on enamikel kooliõpilastel mitmeid probleeme, mis on seotud nii kooli, perekonna, sõprade ja klassikaaslastega ning eluga üldisemas plaanis. Tihtipeale arvavad kõrvalseisvad täiskasvanud, et noore inimese probleemid on tühised, kuid pahatihti nii see tegelikult pole. Igapäevaselt arenev ja välise keskkonna mõjutustele kergelt reageeriv õpilase elu võib mitmete erinevate probleemide mõjul joosta lõpuks nii ummikusse, et kõige hullemas stsenaariumi korral võib ta minna nii enese kui ka teiste elu kallale.

Neid juhtumeid ei ole vaja kaugelt otsida - 2007. ja 2008. aastal toimunud kahes koolitulistamises naaberriigis Soomes kaotas elu 20 inimest. Lisaks on mitmeid näiteid USA-st, kus koolivägivalla ja küberkiusamise tagajärjel on viimastel aastatel nii mõnigi koolinoor sooritanud suitsiidi.

Üldiselt on nii, et kui räägitakse õpilastega seotud probleemidest, siis seostatakse seda automaatselt kooliga. Kuid tegelikkuses on õpilastel veel palju muid probleeme, mida tuleks välja selgitada. Eelkõige just sellepärast, et õpetajad ja lapsevanemad saaksid teada lapsi vaevavatest varjatud muredest ning oskaksid neile tuge ja abi pakkuda. Kindlasti on palju selliseid muresid, mis nende igapäevast elu tugevalt mõjutavad, kuid millest lapsed ei julge rääkida isegi oma eakaaslastele ja sõpradele, rääkimata siis veel vanematest ja õpetajatest.

PISA 2012. aasta põhitesti tulemusena (PISA 2012 põhiuuringu tulemuste kokkuvõte, leitav Haridusministeeriumi kodulehelt) on selgunud, et hoolimata Eesti õpilaste kõrgetest õpitulemustest nii loodusteadustes, matemaatikas ja lugemises, on siiski kitsaskohti, millele koolielus tähelepanu pöörata. Näiteks on õpilaste ja õpetajate suhteindeks OECD riikide keskmisest madalam, mistõttu võib öelda, et õpilaste ja õpetajate omavahelised suhted pole just kõige paremad. Ka tuli PISA testist välja see, et Eesti õpilased puuduvad palju võrreldes uuringus osalenud riikide õpilastega-puudutakse rohkem kui OECD riikides keskmiselt. Kõige murettekitavamaks peab siinkirjutanu aga PISA testi väidet, mille kohaselt on 75% Eesti õpilastest kooliga rahul ning vaid 66% õpilastest väidavad, et nad on koolis õnnelikud. Need numbrid ei ole just ülemäära suured, et nende üle rõõmustada. Miks? Mis vaevab õpilasi, et nad pole koolieluga rahul?

Kõike eelnimetatut arvesse võttes on käesoleva **lõputöö eesmärgiks** välja selgitada, mis valmistavad 4. – 5. klassi õpilastele kõige enam probleeme; kuivõrd on laste probleemid ajas muutunud.

Antud lõputöös otsitakse vastust küsimustele: mida peavad 4.-5. klassi õpilased suurimateks probleemideks oma elus; kuivõrd erinevad laste probleemid kooliti; kas igapäevased probleemid on ajas muutunud?

Neile küsimustele vastuste leidmiseks viis töö autor läbi longituuduuringu, kus 7-aastase intervalliga uuris samaealiste laste probleeme kahes erinevas koolis.

Oma töös uurib ja võrdleb autor 2007. aastal 130 õpilasega maa-asula põhikooli (edaspidi kool A) ja 2014. aastal 450 õpilasega kakskeelse väikelinna gümnaasiumi (edaspidi kool B) 4.-5. klasside õpilaste igapäevaseid probleeme. Uurimismeetodina kasutati vabakirjeldust. Kokku osales vabakirjelduste kogumises 66 õpilast kahest erinevast koolist, 21 õpilast aastal 2007 ja 45 õpilast aastal 2014.

Lõputöös kasutatud vabakirjelduste sihtgrupiks valis autor nende koolide õpilased seepärast, et on mõlemas koolis töötanud huvijuhina ning seetõttu pakkus talle huvi just nende laste igapäevaprobleemide uurimine. Kindlasti on kogutud info oluline nii õpetajatele kui lastevanematele. Seda teemat saab edasi uurida seoses probleemide muutumisega õpilaste vanemaks saades. Võib suure tõenäosusega väita, et õpilastel on vanemaks saades hoopis teistsugused mured. Kuna autori poolt uuritud sihtgrupi puhul on tegemist põhikooli keskastme klassidega, siis antud juhul kehtib saadud info vaid selle kontingendi kohta.

Käesolev lõputöö koosneb kahest osast: teoreetilisest ja empiirilisest osast. Teoreetilises osas ehk esimeses peatükis, kirjeldab autor laste probleeme erinevate allikate alusel, kus ülesehituse struktuuri koostas vabakirjeldustes esile tulnud probleemide lõikes. Empiiriline osa ehk teine peatükk koosneb läbiviidud uuringu 2007. aasta ja 2014. aasta vabakirjelduste analüüsist. Empiirilises uuringus toetub autor 2007. aastal tema poolt läbi viidud uuringu tulemustele, mille põhjal valmis ka seminaritöö teemal „Igapäevaprobleemide põhijooned Kalmetu põhikooli 4.-5. klasside õpilaste hulgas“.

Autor tänab siinkohal siiralt mõlema kooli õpilasi, kes soostusid oma igapäevaseid probleeme kirja panema. Samuti tänusõnad õpetajatele, kes lubasid oma tundide raames uurimust läbi viia. Eriti sooviks töö autor aga tänada oma juhendajat Tiia Pedastsaart, kes suunas lõputöös hetkedel, mil ei osanud edasi minna.

1. ÕPILASTE IGAPÄEVAPROBLEEMID

1.1. Kooliprobleemid

1.1.1. Õpetajate ja õppetööga seotud probleemid

Tänapäeval kooliõpilastel on palju erinevaid probleeme, millest tihtipeale suurem osa on seotud just kooliga – kas siis õpetajatega, klassikaaslastega või hoopis õppeedukusega. Koolis suhtutakse kõikidesse õpilastesse võrdselt, mille alusel peaksid kõik õpilased, nii poisid kui ka tüdrukud, teadmisi omandama samadel alustel ja ühistel õppimisviisidel. Kuid nii nagu poisid ja tüdrukud on füsioloogiliselt erinevad, on ka nende ajufunktsioonid teineteisest erinevad. Seetõttu on ka nende õppimisvõime ja arengutase erisugune. Poiste ja tüdrukute erinev areng põhjustab neile õppetöös sageli probleeme, mida õpetajad peaksid mõistma ja aine õpetamisel arvestama. Tihtipeale aga eiravad õpetajad fakti, et kõik lapsed ei omanda õpitavat ühel tasemel ning ei teata ka poiste ning tüdrukute erinevustest nende õppimisviisides ja strateegiates. Samas on tulnud PISA põhitesti 2012. aasta tulemustest (Haridusministeeriumi koduleht) välja, et soolises lõikes on tulemuste erinevus lugemisoskuses suur: poiste lugemisoskus on oluliselt madalam. Lugemises on poiste tulemused 44 punkti võrra madalamad tütarlaste tulemustest, mis on võrreldav koolis ühe aasta õppimisega.

Maailmas on läbi viidud mitmeid aju-uuringuid. Nende tulemustest lähtudes saab välja tuua kümme põhipunkti, mille poolest õpivad poisid ja tüdrukud erinevalt. (Ballew, Gurian 2004, lk 33)

„Poisid on kontseptsioonide loomisel deduktiivsed, lähtudes üldpõhimõtetest ja kohaldades seda üksikjuhtudele. Poiste deduktiivne mõtlemine on kiirem kui tüdrukutel ja see on tavaliselt nende eelisteks valikvastustega testide puhul.“ (Ballew, Gurian 2004, lk 33)

Vastupidiselt poistele eelistavad tüdrukud induktiivset mõtlemist – neil on lihtne õppida kindlaid mõisteid, eriti neid, mis on seotud suulise ja kirjaliku eneseväljendusega.

Poisid suudavad hästi mõelda asjadele, ilma et neid neid näeks või puudutaks. Tüdrukud selles nii osavad pole. Matemaatikat on poistel lihtsam õppida vaid tahvli abil, tüdrukutel on lihtsam, kui õpetamisel kasutatakse abivahendeid (näiteks papist väljalõigatud numbrid). Üldjuhul tulevad poisid abstraktsete mõistetega paremini toime kui tüdrukud.

Poisid õpivad enamjuhul vaikselt, samal ajal kui tüdrukud kasutavad rohkem sõnu. Tüdrukud

nimetavad asju kindlate sõnadega ja neid ei meeldi sõnaline segadus. Poisid eelistavad konkreetsele omavahel suheldes kasutada kodeeritud keelt.

Tüdrukud kuulavad õppeprotsessi ajal tähelepanelikumalt kui poisid ja võtavad tunnis vastu rohkem infot. Poisid, kes kuulevad vähem, soovivad, et teine pool tõendaks oma ütlusi. Poiste jaoks muutub õppeprotsess kiiremini üksluseks ja nende tähelepanu köitmiseks tuleb kasutada erinevaid mooduseid.

Kui poisid õpivad, on neil vaja selleks tegevuseks rohkem ruumi kui tüdrukutel. Poisid peavad saama ka liikuda, sest see ergutab nende ajutegevust ja aitab kontrollida käitumist. Tüdrukutel seevastu ei ole vajadust õppimise ajal ringi liikuda. Koos õppimine on tüdrukute jaoks lihtsam, kuna nad suudavad poistest paremini jälgida ka sotsiaalse käitumise reegleid.

Poisid kasutavad sagedamini õppimisel pilte, sest need stimuleerivad paremat ajupoolkera, mis on paljudel poistel hästi arenenud. Rühmatöö puhul poisid ei kuluta aega meeskonnatöö korraldamisele, vaid valivad kiiresti enda hulgast rühmajuhi ja keskenduvad eesmärgile jõudmisele. Meeskonnatöö puhul moodustavad tüdrukud vabasid rühmi, samal ajal kui poistele on oluline kindla struktuuriga meeskond. (Ballew, Gurian 2004, lk 33-38)

„Et kasutusel on väljendid „lapsesõbralik kool“, „õpetaja kui lapse parim sõber“, „kui teine ema“ jms, siis ilmselt arvatakse, et koolis peab olema hea, mugav ja tore. Samas kui töökohalt lillepidu üldiselt ei oodata. Ometi parim, mida kool saab noore jaoks teha, on teda tegeliku elu jaoks ette valmistada. Kooli minnakse valdavalt õhinaga, kuni toimub kainenemine. Muidugi, kõik ei pettu ega kuku ka kõrgelt; ja mõnel on nii paks nahk, et tagasilööke ei märgata. Aga on lapsi, kes saavad väga haiget ning jäävadki põdema. Kuni meie kool on just selline nagu ta on, võiks asju nimetada õigete nimedega. Kuna õppimine on tõsine töö, tuleks kooli pidada eeskätt töötegemise kohaks. Raske ei võrdu tingimata ebameeldivaga, nagu lihtne võib osutuda ka igavaks. Lapsi kooliga hirmutada pole mõtet, aga nad võiksid teadvustada, et õppimine on kohustus – see kas meeldib või mitte, kuid 12 aastat tuleb vastu pidada, misjärel läheb elu edasi. Parimal juhul avastab laps, et kool polnudki nii jube; halvimal juhul tõdetakse: „Ma teadsin seda ette.“ Põhjendamatult kõrgete ootuste korral on oht, et ebaõnnestudes hakkab laps süüdistama eeskätt iseennast. Ta enesehinnang langeb, mis omakorda halvendab nii õpitulemusi kui olukorda tervikuna. Asju õigete nimedega nimetades (ning last kooli sotsialiseerivatest funktsioonidest teavitades) saab pettumusi pehmeneda ning ehk isegi koolirõõmu suurendada. Selge, et sotsialiseerivad funktsioonid jäävad koolis toimima igal juhul, hoolimata hariduse andmise üldisest stiilist. See tähendab, et sotsialiseerimisest tuleks rohkem rääkida.“ (Leino, 2004, lk 16)

Eesti on olnud taasiseseisva riigina osake Euroopast juba alates 1991. aastast. Kui riigi üldine Euroopa-suunaline areng on selle aja jooksul olnud silmaga märgatav, siis koolides näib aeg olevat seiskunud. Koolis töötava inimesena näeb siinkirjutanu seda selgelt – õppeprotsess on püsinud sarnane autori gümnaasiumiajast. Kindlasti on arenguid, sealhulgas erinevaid tugimeetmeid õpiraskustega õpilaste järelaitamiseks, mida veel 10 aastat tagasi ei rakendatud, kuid õppetöö sisuline osa on püsinud suures osas muutumatuna.

Mare Leino (2004) arvates peaks demokraatlik kool toetama ka demokraatlike arusaamu nagu inimese isiksuse toetamine, vaba arengu võimaldamine ja õigus sõnavabadusele. Kuid kas tänapäevane õppeasutus lubab meil ka inimesena areneda? Reaalne elu näitab, et haridusasutustes toimub lakkamatu õpilaste edetabelite koostamine ja omavaheline võrdlemine. Iga keskharidust andva kooli taset Eestis tervikuna näitab sellest õppeasutusest ülikooli pääsenute arv. Õpilaste arengut kõrvutatakse nii nooremate, vanemate kui sama õpilase varasemate tulemustega. Laps ei tohi olla kaaslastest halvema õppeedukusega ja ta peab vältima seda, et pedagoogid oleksid õpilase suhtes rahulolematud. Haridusasutustes populariseeritakse õpilaste omavahelist konkurentsi õpitulemustes ja see on progressi aluseks. (Leino, 2004, lk 21) Õppetundides revideeritakse õppeprotsessi üldist edenemist kui õpilase töötamise kiirust. Et ei kannataks lõpptulemus, on aeglane õppimine on keelatud. Kuidas mõõta, kui hea õpilane sa oled? Oled hälbeline, kui pole tunnis piisavalt kiire? Koolis on oluline kiirus õppetöös ja aeglast mõtlemist taunitakse. Et ettemääratud õppekava täidetak, loeb iga minut. Seetõttu määrab õpetaja tundides reeglid, mis kuuluvad vastuvaidlematult täitmisele.

Sõltuvalt õpetaja tujust, muutuvad ka reeglid. Ja nii peab õpilane kord istuma tema tunnis vaikselt, vahel jälle mitte. Koolinorm on erapooletu, mis lähtub võimukandja tujudest. Samas pole liialt vaikseloomuline õpilane koolis tervitatav. Näiteks küsis üks õpetaja ükskord ühelt napisõnaliselt õpilaselt, kas see on haigeks jäänud, sest see ei räägi üldse...

Seega jääb koolis häguseks piir tervitatava ja hukkamõistetava kõnekuse vahel. Kirjutamata ettekirjutuste tunnetamine eeldab õpilastelt head sisetunnet, empaatiavõimet ja inimeste tundmist. (Leino, 2004, lk 22-24)

„Millisena keskkonda tajutakse, ei määra üksnes isiku ega keskkonna omadused, vaid nende suhe, esmajoones hinnang, mille inimene keskkonna survele annab“ (Ruus, Veisson, M., Leino, Ots, Pallas, Sarv, Veisson, A. 2007, lk 24). Sealjuures ei saa koolikeskkonna seisukohalt alahinnata keskkonna ega isikuomadusi. Toimetuleku aspektist on oluline keskkonna uudsus ja ettenähtavus või vastupidi, selle ähmasus. (Ruus *et al* 2007, lk 25)

Jälgides kooli toimetuleku aspektist, avanevad mõned senitundmatud seisukohad. Õpilane võib kooli poolt talle esitatavaid nõudmisi näha kahest aspektist. Eelkõige kui väljakutset, mille puhul õpilane hindab kooli poolt esitatavaid nõudmisi kui inspireerivat võimalust oma intelligentsi proovile panna ja tunda seejärel rahuldust õnnestunud teostusest. Kuid koolipoolne surve avaldamine võib õpilasele mõjuda ka ähvardavana, mis kutsub esile hirmu ja ärevust. On väga oluline, kumb neist õpilase koolieluhinnangutest on domineeriv, sest hirm ja ärevus toovad kaasa sisemiste jõudude blokeeringu. Kooliõpilaste, kui ka neid ümbritseva keskkonna mitmesugused omadused mõjutavad positiivsete toimetulekustrateegiate kujunemist ja suutlikkust stressiga toime tulla. Uuringud on näidanud, et üldine kohanemisvõime, eneseaustus ja optimism suurendavad kooliõpilaste toimetulekuoskusi kõige enam. Toimetulekut kärbivad aga õnnetunde puudumine, pessimism ja probleeme vältiv käitumine. Õpilase toimetulekuga seotud keskkonnateguritest nimetatakse enim vanemaid, seejärel kooli, eakaaslast ja kogukonda. (Ruus *et al* 2007, lk 26-27)

Vahel on õpilaste probleemiks närviline pedagoog, kellega tekib rohkem enda eest seisvatel õpilasel tihtipeale sõnavahetus. Üks kaalukas vahend sellist nääklust ära hoida, on anda õpilasele teada, et osatakse asju näha ka õpilase vaatenurgast ning et ka see arvamus võib õpetaja jaoks paika pidada, isegi kui ta sellega lõplikult ei nõustu. Teine võimalus on, et õpetaja, taibates, et on eksinud, tunnistab end süüdi või isegi palub vabandust. Õpilase arvamuse kehtivaks tunnistamine näitab vähemalt seda, et teda kuulatakse ja saadakse aru ta tunnetest, isegi kui ta seisukohaga päris nõus ei olda. Selliseid taktikalisi käike võib vaja minna sõnavahetuse haripunktis, kui kõikide asjaosaliste emotsioonid on üles kruvitud. (Goleman 2000, lk 177)

Skinneri ja Wellborni teosest (1997) selgub, kolm sagedaseimat probleemide põhjustajat lastele on pere, kool ja sõbrad. Lõviosa kooli nõudmistest on suunatud õpilase pädevuse tõstmisele. Õppeasutus soovib, et õppija mõistaks teda ümbritsevat sotsiaalset, loodus- ja kultuurikeskkonda ning oskaks selles hakkama saada. Õpilane aga tunneb ennast akadeemilises olustikus pädevana, kui ta ei kahtle, et saab talle antud korralduse täitmisega hakkama ning kui tema jaoks seisneb küsimus hoopis selles, kuidas seda ülesannet enda jaoks kõige paremini lahendada. Ebapädevust ülesande lahendamisel tajub õppija kaosena, millele vastab paanikaga. Sellisel juhul võib ta kaotada lootuse ka edaspidi sarnaste ülesannetega toime tulla. Õpilane tunneb, et sündmused ei allu tema kontrollile ja tal pole minevikust kogemust selliste ülesannetega toimetulekuks. Selline olukord tundub talle põhjendamatu ja ebaõiglane ning ta kipub kasutama negatiivseid toimetulekustrateegiaid. Nii ütleb ta endale ülesande lahendamise ebaõnnestumisel, et on abitu ja

ei saa sellega hakkama. Need õppijad, kes saavad hakkama ja tunnevad end kontrollivat sündmusi, kasutavad rohkem probleemi lahendamisele suunatud toimetulekustrateegiaid (Skinner, Wellborn 1997, viidatud Ruus *et al* 2007, lk 29-30 järgi).

Kindlasti on erinevad kooliprobleemid ka eestlastel ja mitte-eestlastel. Riikliku Eksami-ja Kvalifikatsioonikeskuse poolt 2003. aasta kevadel läbi viidud üle-eestilisele ankeedile (koostajad M. Pandis, E. Kulderknup ja M. Leino) tuginedes võrdleb Mare Leino (2004) mõningaid kuuendate klasside tulemusi 2113 ankeedi seast:

55% eestlastele meeldib õppida, samas mitte-eestlaste seas oli vastav näitaja 75%;

64% eestlastele meeldib koolis käia, mitte-eestlastest 82%;

8% eestlasi kasutab iga päev teatmeteoseid, mitte-eestlastest 22%;

26% eestlasi loeb iga päev koomikseid, mitte-eestlastest 12%;

13% eestlasi loeb iga päev kohustuslikku kirjandust, samal ajal mitte-eestlastest 38%.

Sellele tuginedes võib väita, et vene õppekeelega koolides ollakse teadmiste omandamisele rohkem keskendunud, kui eesti õppekeelega koolides. Tõenäoliselt on haridus on mitte-eestlastele ainus võimalus end siinses ühiskonnas maksma panna. (Leino 2004, lk 27)

Ka võib oletada, et vene õppekeelega koolides on õpetajal laste hulgas suurem autoriteet, kui eesti koolides, mis omakorda mõjutab ka õpitulemusi. TPÜ magistrant Margarita Kuusmaa leiab oma magistritöös (2003) järgmist: „Vene õppekeelega kooli õpilased on oma lemmikõpetajaist rääkides väga tagasihoidlikud, millest ei järeldu kindlasti, et õpetajad töötavad halvemini, pigem see, et vene õppekeelega kooli õpilastel on rohkem säilinud aukartust õpetaja ees, tema töö lahkamist ei peeta vajalikuks, sest õpetaja teab paremini, kuidas tundi organiseerida, mida nõuda ning kuidas hinnata. Ka andestatakse õpetajale tujude järgi hindamine, hinnetega manipuleerimine, samas kui eesti õppekeelega kooli õpilaste kirjandeis leidis eriti rõhutamist hindamise süsteemsus. Vene õppekeelega kooli õpilaste kirjandeist leidsin viiteid õpetajale kui autoriteedile (autoriteet käib õpetaja kutsega kaasas), samas kui eesti õppekeelega kooli õpilaste jaoks tähendab õpetaja autoriteetsus tema vastamist küllaltki kõrgetele nõudmistele. Kõik see lubab teha järelduse, et vene õpilased on oma õpetajate suhtes sallivamad, vähem nõudlikud kui eesti õppekeelega kooli õpilased. Laps reageerib õpetaja headusele (sallivus, kannatlikkus, empaatilisus) ka headusega (usaldus, andestamine). Seega võib teha oletuse, et vene õppekeelega kooli õpetajad võivad olla tolerantsemad kui eesti õppekeelega kooli õpetajad“. (Kuusmaa 2003, lk 87)

1.1.2. Koolivägivald

Koolivägivallaks võib pidada olukorda, kus mistahes kooli kuuluv isik või isikute grupp (õpilased, õpetajad, jne) hirmutab, ähvardab, väärkohtleb, kiusab või ründab teist kooli kuuluvat isikut. Lisaks õpilaste omavahelisele koolivägivallale võib esineda selle vorme ka õpilase ja õpetaja vahel.

„Kiusamine on tavaliselt haiget tegev ja tahtlik agressiivse käitumise vorm. See kestab tihti kaua, jätkudes mõnikord nädalaid, kuid ja isegi aastaid. Neil, keda kiusatakse, on raske end kaitsta. Enamasti on kiusamise taga võimu kuritarvitamine ning soov hirmutada ja domineerida.

Kiusamisel on mitmeid vorme: füüsiline – löömine, asjade äravõtmine või lõhkumine; verbaalne – narrimine, solvamine, pidev nõõkimine, rassistlikud märkused; kaudne – inetute kuulujuttude levitamine, kellegi kõrvaletõrjumine.“ (Sharp, Smith 2004, lk 13)

„Kiusamine võib koolis olla väga peidetud. Kui üks õpilane või rühm õpilasi on hakanud kiusama mõnda õpilast või õpilaste rühma, pruugib neil vaid ähvardavat nägu teha, et teistes taas hirmu tekitada.“ (Sharp, Smith 2004, lk 14)

Koolikiusamine avaldab õpilastele mõju mitmel erineval moel. See võib neile põhjustada traumasid ja muuta nende elu halvemaks. Kiusamise korral lähevad nad ka kooli vastumeelselt. Aja möödudes kaob kiusataval iseenda vastu usaldus ja austus. Selline negatiivne hoiak avaldab mõju nende keskendumisvõimele ja õppimisele. Mõnedel õpilastel käivad sellega kaasas stressisümptomid nagu rahutus, peavalud ja luupainajad. Mõningad koolivägivalla ohvrid jätaavad kooli minemata, vältides sellega seal esinevat kiusamist. Et mitte kokku puutuda kiusajaga, võivad keskkooliõpilased sellest lähtudes valida endale isegi valikaineid. Saades täiskasvanuks, on need kiusamise ohvrid ka rohkem masenduses võrreldes nendega, keda kooliajal ei kiusatud. Raskemal juhul võib kiusamine viia surmani. Kui koolis peetakse kiusamist normaalseks, näevad kiusajad, et vägivald on lahendus kõigele ja see muutub nende jaoks suhtlusnormiks. Nendest kiusajatest kasvavad tulevikus ilmselt kurjategijad. Kui kiusajate käitumise suhtes mitte midagi ette ei võeta, siis kasutavad nad ka edaspidi teiste inimestega lävimiseks füüsilist ja vaimset terrorit. (Sharp, Smith 2004, lk 13-14)

Nii nagu kiusamine, on ka vägivald koolis ründava käitumise kategooria, millel on kindlad tunnused, millest enimlevinud on tahtlik valu tekitamine või jõu kasutamine kaasõpilase suhtes (Kõiv 2003, lk 11).

Koolikiusamise korral on otsustavaks aspektiks koolikeskkond. See on ohvri vastu suunatud

vägivald, mis võib olla nii füüsiline (näiteks löömine) kui ka vaimne (näiteks narrimine). Kiusajaks võib olla vaid üks laps kui ka terve grupp või klass. Koolikiusamisel on tavaliselt kolm eripära: ohver ise ei kutsu enda kiusamist esile; tema kiusamine kordub; kiusaja on oma ohvrile tugevam. (Grossmann - Loot, Kutsar, Tiko 2000, lk 43)

Kiusamisega võivad koolis kokku puutuda kõik õpilased, kas siis kiusajana või kiusatavana. Harilikult on kiusajateks poisid, kes tavaliselt tegutsevad oma ohvri kallal üksi või väikeste rühmadena. Tüdrukud aga kiusavad rühmiti, kasutades tihti vahendatud kiusamisviise, mistõttu on õpetajatel kiusamist raskem tähele panna. Poisid kasutavad enamasti füüsilisemaid kiusamisvorme nagu löömist, näpistamist ja asjade äravõtmist.

Tavaliselt õpivad kiusajad oma ohvritega samas klassis. Õpetajad on tõenäoliselt märganud oma koolis selliseid klasse, kus kiusamist on tavapärasemast rohkem. Kui klassis on õpilased erinevates vanustes, siis on kiusajad tavaliselt oma ohvritest vanemad.

Kui õpilased näevad või kogevad vägivalda kodus, siis on nad tõenäolisemalt koolis ka ise kiusajad. Õpilased, kes kogevad vägivalda kodus või näevad oma lähedasi teisi pereliikmeid vägivaldselt kohtlemas, on tõenäolisemalt ka ise kiusajad. Kui lapsevanem kodus laste kuuldes räägib, kuidas ta töökaaslast isiklike eesmärkide saavutamiseks pettis, siis saab laps sellest innustust ja kasutab neid võtteid ka sõprade peal.

Enamik õpilasi kogeb kooliaja jooksul mingil viisil vägivalda, kusjuures osadel lastel on suurem oht pidevalt teiste kiusamise ohvriks langeda. Sagedamini kiusatakse selliseid õpilasi, kellel on koolis vähe lähedasi sõpru. Samuti on ohus need õpilased, kes teistest mingil moel väga erinevad. Näiteks ohvri peast eemalehoidvad kõrvad või prillid võivad olla päästikuks koolivägivalla käivitumisel tema vastu. Mõned lapsed võivad enda kiusamist põhjustada iseenda kohatu käitumisega.

Ka õpiraskustega õpilased langevad sagedamini koolikiusamise ohvriks. Põhiliselt juhtub see keskmiste või kergete õppimisraskustega õpilastega.

Ehkki osadel lastel on suurem soodumus kaasõpilasi kiusata, peaksid õpetajad hoiduma üldistuste tegemisest. Koolis kaaslaste kiusaja ei ole alati suurt kasvu ja madala intelligentsiga poiss. Mõni õpetaja lemmikõpilane võib oma kaasõpilaste vastu olla väga pahatahtlik samal ajal kui mõni andekas ja tubli õpilane võib koolivägivalla tõttu läbi elada pidevat terrorit. Seega ei saa väita, et kiusajad on alati ühesugused. (Sharp, Smith 2004, lk 15-16)

„Kiusajatel enestel ei ole eriti nõrk isetunne, kuid nad on sageli dominantsed ja agressiivsed ja teised lähevad nendega kaasa. Neil on ka nõrk empaatiavõime.“ (Mangs, Martell 2000, lk 273)

Valdavalt arvatakse, et kiusamine on üks-ühene suhe, kuid tegelikult on selles protsessis koguni kolm rolli: kiusajad, ohvrid ja kõrvalseisjad.

Mitmesuguste uuringute tulemusena võib väita, et olemas on kolme tüüpi kiusajaid:

- 1) targad kiusajad
- 2) mitte-nii-targad kiusajad
- 3) kiusajaist ohvrid

Tark kiusaja varjab oma ahistavat käitumist õpetajate eest. Nad võivad olla väga head suhtlejad, populaarsed ja hea õppedukusega. Kiusajateks muudab nad aga see, et neil puudub võime asetada end oma ohvrite olukorda.

Mitte-nii-targad kiusajad kütkestavad oma austajaid ohtliku käitumisega, millega kaasneb ka kaaslaste hirmutamine. Nende kiusajate tarkus võib olla mingi elukogemuse tõttu pea peale pööratud, mille tagajärjel käituvad nad sotsiaalselt täiesti vastuvõetamatult.

Kiusajaist ohvrid on mõnes olukorras ohvrid, kuid teises ise kiusajad. Nad terroriseerivad endast nooremaid, olles ise eakaaslaste poolt läbi viidud rünnakute ohvriks. Kiusajatest ohvritega on kõige raskem tegeleda, sest nad käituvad agressiivselt nagu kiusajad ikka, kuid on kaitsetud ja kergesti haavatavad. Õpilased, keda kiusatakse, võivad hakata ise teisi kiusama, et oma viha kusagil välja elada. Seda tehes tunnevad nad, et taastavad mingil määral oma võimu ja kaotavad enda rolli kiusamisohvrina. (Cleary, Sullivan, Sullivan 2004, lk 16-19)

Rääkides koolivägivalla ennetamisest, on õpetajate käitumisel suur roll selles, kas klassis esineb koolivägivalda.

Oma õpetamispõhimõtete järgi jagunevad pedagoogid kolmeks: 1) autoritaarsed, 2) minnalaskjad, 3) autoriteetsed. Tulemuslikku õpetamist käsitlev kirjandus toetab autoriteetset õpetamisstiili.

Need õpetajad, kelle käitumine kõige tõenäolisemalt õhutab koolikiusamist, jagunevad uurimuste järgi järgmisteks rühmadeks:

- 1) autoritaarsed;
- 2) eneseimetlejatest staarid, kes soovivad olla tähelepanu keskpunktis;
- 3) õpetajad, kes ise kiusavad;
- 4) ükskõiksed;
- 5) tehke-mis-tahate mentaliteediga minnalaskjad.

Autoritaarne õpetaja usub, et tema poolt õpilastele suunatav agressiivsus, hirmutamine ja reeglid aitavad tal hoida enda autoriteeti klassi ees. Teisena tuuakse kiusamise juures välja

eneseimetlejast õpetaja, kes on endast väga heal arvamusel ja annavad eneseimetlemisega kiusamisele uut hoogu.

Sellise õpetaja käitumine on palju keerulisem, kui ühegi teise õpetaja hoiak. Õpetaja on klassis tähelepanu keskpunktis ning õpilased tema kontrolli all. Selline õpetaja häbistab ohvrit, tuues klassi ees esile tema erinevused ja puudused, ise samal ajal õpilase toetamist teeseldes.

Astmestiku keskel on õpetaja, kes ise kiusab õpilasi ning viib eneseimetlejast õpetajale omase salakavala käitumise lausa äärmuseni, halvustades ning kiusates õpilast lõputult. Tema jaoks ei ole oluline mitte patuoina leidmine, kui hoopis kellestki ohvri tegemine.

Neljandat tüüpi õpetaja, kes aitab kiusamisele kaasa, on ükskõikne õpetaja, keda ei huvita tema poole pöördunud õpilase mured ja probleemid. Sellise õpetaja töömeetoditeks on naeruvääristamine ja küüniline suhtumine kõigesse, mis toimub kas klassis või väljaspool seda. Seda liiki õpetajad ei lase end reeglina millestki häirida ning arvavad, et õpilased suudavad ise oma probleemidega toime tulla.

Astmestiku äärde jääb minnalaskev õpetaja. Selline õpetaja vaatab kiusamist pealt osavõtmatult, ta ei jälgi õpilaste käitumist, ei huvitu, miks mõni õpilane on ängis, ei pea oluliseks märke, mis osutavad mitteturvalisele õhkkonnale. Erinevalt ükskõiksest õpetajast, kes varjab end küünilise käitumise taha, lubab minnalaskev õpetaja õpilastel kõike teha ning leiab pigem mingi kokkuleppe enne kui käib välja kindla moraalse seisukoha. (Cleary, Sullivan. K, Sullivan, G. 2004, lk 76-85)

Kui julgustada õpilasi kiusamisest rääkima ning sellest teada andma, siis räägib enamik õpilasi koolivägivallast ainult mõnele lähedasele inimesele. Enamik õpilasi ei räägi enda kiusamisest üldse. Eriti kiivalt varjatakse koolivägivalda õpetajate eest. Kiusajate ohvrid ei soovi rääkida, kartes kättemaksu. Tavaliselt eitab õpilane küsimise korral enda kiusamist, keelates vanematel teadasaamise korral sellest kooli rääkima minna. Kuid see vaikusetõke vaid süvendab kiusamist. (Sharp, Smith 2004, lk 16)

Kuigi ükski sotsiaalmajanduslik faktor ei saa olla ainuüksi vastutav lastes vägivaldse käitumise ärkamise eest, on paljud neist siiski päästikuks, mis vägivaldsetes situatsioonides vallandavad lastes vägivaldseid reageeringuid. Deborah L. Kopka (1997) on välja toonud järgmised tõenäolised sotsiaalmajanduslikud vägivalda põhjused:

- Koduvägivald;
- Vaesus, mis sageli toob kaasa depressiooni, ärevust ja viha;
- Mõnuainete ja alkoholi kuritarvitamine, mis sageli toob kaasa lapse hooletusse jätmise;

- Väljaspool abielusid sünnivad lapsed peredesse, kus puudub autoriteet või eeskuju, kes õpetaks neile sotsiaalselt aktsepteeritavat käitumist. Umbes 1/3 Ameerika Ühendriikide lastest sünnib üksikemadele. USA alaealiste kohtuasjadest 70% on seotud lastega, keda kasvatab üksikvanem;
- Purunenud pered ja kahe töötava vanemaga pered, mis jätavad arvestuslikult 1/5 lastest üksi koju ning vahel pärast koolipäeva lõppu hooletusse;
- Puudulik vanemate kaasamine, mis on rohkem kui 50% USA koolijuhtide poolt välja toodud suurema koolivägivalda põhjustava faktorina kui ühiskonnaklassi, rassilist või etnilist pinget, noortekampasid, alkoholi ja narkootikume;
- Eakaaslaste surve;
- Halbade eeskujude, nagu töötud naabrid ja koolist väljalangenud õpilased, juuresolek on 1/3 USA koolijuhtide sõnul koolivägivalla õhutajaks. (Kopka 1997, lk 12)

1.2. Koduga seotud probleemid

Iseenda isiksuse väljakujunemiseks vajab laps enda ümber asendamatuid lähisuhteid pakkuvaid inimesi, kelle heakskiit võrdub lapse jaoks tema olemasolu väärtustamisena. Et lapsel oleks oma eksistentsi kestvuse tunne, peab tal olema võimalus suhelda lähedaste inimestega. Lapsel on vaja kiindumussuhteid kogu tema kasvuaja jooksul. Igasugused kõrvalekalded kiindumussuhete kujunemises lähisuhete stabiilsuse kujutab endast riskitegurit.

Et igas perekonnas tuleb ette eriarvamusi, on täiesti loomulik. Vanematevahelised ebakõlad tulenevad tavaliselt erinevatest harjumustest, hoiakutest ja elufilosoofiast. Ka vaba aja veetmine ja seksuaalelu võivad lastevanemates eriarvamusi põhjustada. Kuna kõikide pereliikmete erinevaid vajadusi pole kerge arvesse võtta, on perekonnasisene otsuste langetamine üsna raske. Perekonna heaolu seisukohalt on ülimalt tähtis, kuidas eriarvamustesse suhtutakse ja milliste vahendite abil need lahendatakse.

Lastevanemate sõnade kohaselt lahendatakse enamik koduseid konflikte rahuliku vestluse teel või üksteisele järeleandmisi tehes. Samas kasutatakse ka ründavaid võtteid: tülid lahendatakse karjumise ja füüsilise vägivalla abil. Ka tuleb ette peidetud agressiivsust, mille korral üks abikaasast astub konfliktist välja, jättes nii lahenduse leidmata.

Sagedased peretülid näitavad seda, et otsustusvõimetuse tõttu ei tehta asju lõpuni, see aga tekitab vastastikust rahulolematust ja vastukäivaid ootusi pereliikmete vahel. Õnnetu perekonnaelu peadib vanemate truudusetusega ja lähedase inimese vägivaldsusega, sageli ka alkoholi kuritarvitamisega. (Grossmann - Loot, Kutsar, Tiko 2000, lk 38-39)

Koolipsühholoogide sõnul põhjustab vägivalda laste hulgas kõige sagedamini see, et paljud lapsevanemad ei suuda neid toetada. Vahel on vanemad liigselt hõivatud isikliku eluga, et oma lapsele tuge pakkuda. Vahel jälle on üks vanematest töötu ning teine lapsevanem peab üksi perele elatist teenima. Ka vanemad õed-vennad võivad töötud olla või esineb perekonnas koguni alkoholi või narkootikumide tarvitamist. Et vanematel on tihti liiga vähe aega või tahtmist oma lastega tegeleda, siis puudub nende võsukestel sageli ettekujutus sellest, mis on õige ja mis mitte. Paljud lapsed jäetakse üksi, nad ei oska end piisavalt välja elada ega oma vaba ajaga midagi tarka peale hakata ja ka vanemad ei paku oma lastele mõistlikku ning arendavat tegevust. Vale toitumine, vähene liikumine ja liigne televiisori vaatamine ning interneti kasutamine muudavad lapsed agressiivseks. Sellises konditsioonis püüavad nad vägivallaga võita oma kaaslase tähelepanu. See võib väljenduda kõnes ning jõhkruks asjade, inimeste ja loomade vastu.

Tegelikult tunnevad need vägivaldsed lapsed ennast ebakindlalt ja alandatult. Lastele võib tunduda, et neid peetakse kõigi poolt ühiskonna heidikuiks. Perekonnas on nad sageli need, kelle kallal kõik end välja elavad. Osasid lapsi tabab kodus vaimne, füüsiline või isegi seksuaalne ärakasutamine. Samuti võivad nad olla oma halbade sõprade surve all ja kardavad seetõttu oma tõieliisi tundeid näidata. (Erb 1999, lk 33-34)

Veel kahekümnenda sajandi algul oli lapse füüsiline karistamine vanemate seas aktsepteeritud kasvatusvahend. Praegu on paljudes maades füüsiline karistamine keelatud ning karistamise kahjulikest tagajärgedest on palju kirjutatud ka Eestis (näiteks kampaania „Ära löö last“, „Karu näeb“ ja muu sellega seonduv Eesti Lastekaitse Liidu tegevus).

Lapsega pahandamist peetakse miskipärast loomulikuks ja hädavajalikuks kasvatusmeetodiks. Ehkki lapsed peavad vanematepoolset verbaliseeritud viha, irooniat, pilke- ja hüüdnimede kasutamist sageli niisama hirmutavaks kui füüsilist karistustki – kusjuures erinevalt füüsilisest vägivaldast on vanematel vaba voli neid piiranguteta kasutada.

Eesti lapsevanemate tähelepanekute põhjal mureseb lähedase inimese vägivaldsuse pärast rohkem kui kolmandik koolieelikutest. Jõudes kooliikka, kasvab see veelgi: 7-12 aastastest tunneb samal põhjusel muret ja hirmu 57 protsenti.

Iga kümnes täisealine Eestis on kogenud lähedase inimese poolt vägivaldsust, seejuures mida vanem inimene, seda harvem. Noortest on vägivalda kogenud aga lausa iga kolmas. Neid, kes on tundnud kaitsetust vägivalda pärast on palju enam, kui neid, kellel on ka reaalseid kogemusi vägivaldaga kokkupuutumisest. Nii on ka tülide, lahutuse, lähedase suhte katkemise pärast hirmu tundvaid inimesi tunduvalt rohkem kui neid, kel on vastavaid reaalseid kogemusi.

Perekonna turvalisus on rohkem kui pereliikmete turvalisuse summa- ka perekonnas on riske rohkem kui pereliikmete riskide summa. Perekond suudab pakkuda turvalisust kui ka kaitsetust tekitada. Tekkinud kaitsetus liigub pereliikmete omavaheliste suhete kaudu ühelt teisele. Kaitsetus mõjub inimestele terve elu jooksul, väljendudes eri vanuses erinevalt, ning ületab ka põlvkondade piire: õnnetu kodu ei loo vaid õnnetuid lapsi, vaid ka uusi õnnetuid lapsevanemaid. (Grossmann-Loot, Kutsar, Tiko 2000, lk 39- 41)

„Ilmselt saab lapsi kasvatada ka karistamata. Et enamus vanemaid mõnikord kaotab kontrolli ja lööb last, on omaette küsimus. On seaduspärane, et sellel, keda pekstakse, tekib viha, mis hiljem võidakse suunata nende vastu, kes *lihtsalt peavad* tappa saama („Lihunik lööb poissi, poiss kassi, kass tapab roti...“). Laps õpib tavaliselt, et teisi ei lööda, igatahes mitte väiksemaid, kuid täiskasvanud just seda teevadki.“ (Mangs, Martell 2000, lk 243)

Üks hirne, mille küüsis vaevlevad enamik täiskasvanuid, rääkimata lastest, on surm. Kuuenda ja kümnenda eluaasta vahel mõistab laps, et elusolendi surm on lõplik. Seitsmeaastaselt näivad nad paremini mõistvat surma ja selle paratamatust, kuid sellegipoolest ei usu nad, et võiksid kunagi ise surra. Lapsed saavad järjest enam aru sellest, et maailm ei keerle nende ümber. Nende empaatiavõime kasvab ning neil on lihtsam mõista sõpru, kes on kaotanud mõne lähedase inimese. Suuremaks kasvades õpivad lapsed paremini mõistma sündmuste põhjusi ja tagajärgi. Nende arvates on see ülekohtune, et halvad asjad juhtuvad heade inimestega. Nooremas koolieas muutub laste soov oma tundeid näidata – nad peidavad leina endasse ega soovi juhtunust lähedastega rääkida.

Laste suudavad pärast kümnendat eluaastat laiemalt mõista surma tagajärgi, sest nende arusaamad surmast muutuvad mõttelisemaks. See on aeg, mil nad arutlevad õigluse ja ebaõigluse ning saatuse üle. Lähedase surm võib lastel esile kutsuda lisaks psühholoogiliste ja sotsiaalsete muutustele ka väga ägedaid reageeringuid. Kuigi surm on selles vanuses mõtteline, kaasneb selle paratamatusega ka teadmine isiklikkusest ning seepärast lapsed surmale teadlikult ei mõtle. (Dyregrov 1995, lk 15-17)

„Koolieas on lastel kasutada suurem valik vahendeid surma ja kriitiliste sündmuste käsitlemiseks. Nad võivad luua sisemisi tegevuskavasid, mis muudavad nad haavamatuteks. Lapsed leiutavad tegutsemisviise, mille abil nad püüavad takistada toimunu kordumist, või kordavad sündmusi oma fantaasias. Lapsed võivad näiteks kujutleda, et nemad kutsusid kiirabi või politsei, ning tühistavad niiviisi toimunu. Mängudes maksavad nad kätte inimestele, keda peavad süüdlasteks. Toimunut transformeerides, korrates ja kätte makstes üritavad lapsed võidelda abituse vastu.“ (Dyregrov 1995, lk 46-47)

Merle Taimalu (2001) on refereerinud Band, E. B. ja Weisz, J. R. teost „How to feel better when it feels bad: children`s perspectives on coping with everyday stress“ (1988), kus leitakse, et hirmudega toimetulekuks kasutavad lapsed hirmusituatsioonis kahte võimalust: primaarset ja sekundaarset kontrolli. Esimese mooduse puhul on tegutsemine suunatud otseselt sündmuste või tingimuste mõjutamisele. Näiteks:

otsene probleemi lahendamine

...Kardan pimedat. - Mis sa siis teed? - Panen tule põlema

probleemile suunatud agressiivsus

...Kardan ämblikku. - Mis sa teed? - Löön ta maha

probleemolukorra vältimine

...Kardan koera. -Mis sa siis teed? - Ei lähegi koera juurde, lähen tuppa peitu.

Seevastu teise meetodi puhul kasutatakse lapsed stressi vähendamiseks mitmesuguseid psühholoogilisi vahendeid: vähendavad ootusi või pettumust, tõlgendavad sündmusi teisiti, et leida neis eesmärk - näiteks hirmutundest hoidumine: *...Kardan arsti. - Mis sa siis teed? - Mõtlen, et pean ikka minema, et arst teeb terveks.*

Millist kontrolliliiki hirmu puhul ellu viiakse, sõltub lapse vanusest ja hetkeolukorrast. Sekundaarne kontroll ja selle kasutamise tõenäosus areneb koos lapsega, sest see kontrolliliik kujuneb aeglasemalt ja on varjatud. Koolieelikud kasutavad hirmudega võitlemiseks eelkõige primaarset kontrolli. (Band, Weisz 1988, viidatud Taimalu 2001, lk 194-195 järgi)

Mis on aga need põhilised hirmuobjektid, mida lapsed kardavad?

Tiina Kirmanen selgitab oma artiklis „The interplay between separateness and union and fears of young children“ (1999) laste hirmude objekte. Tema poolt Soomes, Kuopio piirkonnas läbiviidud uuringus 5-6 aastaste laste seas osales 240 last. Uuringu tulemusena selgus, et paljud hirmud on seotud fantaasiaga. 29% lastest kartsid vaime, koletisi, UFO-sid, nõidu ja skelette. 49% lastest mainisid vähemalt ühe korra ka mõnd neile tundmatut looma (tiigrid, elektriangerjad, lõvid). Lapsed küll teavad, et koletisi, vaime ja muud sellist pole olemas, kuid eelnimetatud kardetakse siiski tihti. Eriti just öösiti või üksi kodus olles. Üks näide laste jõulisest fantaasiast on hirmuunenäod. Tervelt 83% uuringus osalenud lastest oli näinud mõnda hirmuunenägu. Põhiliselt nähti unes, et neid söödi ära, aeti taga või tapeti hirmsate koletiste, vaimude, halbade inimeste, ohtlike loomade, jne poolt. (Kirmanen 1999, lk 258-260)

Enne vanemate poole pöördumist püüavad lapsed enamasti ise oma hirmudega hakkama saada – nad teavad, et mitte alati ei saa nad vanematelt abi. Viimases hädas otsitakse abi isalt-emalt, kuid vanemad võivad lastele toetuse pakkumise asemel hoopiski hirmude tekkele kaasa aidata, samuti ei oska nad sageli lapse hirme õigesti hinnata, suhtudes tihti laste hirmudesse naeruvääristavalt. Uurimustest on selgunud, et vanemad ei taju oma laste hirmude tõsidust ning suhtuvad nendesse tihti pinnapealselt. Samas oleks lapsevanema kohus õpetada oma lapsele hirmudega toime tulemist, sest hirme võib olla igal inimesel. (Taimalu 2001, viidatud Taimalu 2001, lk 200 järgi)

On kodusid, kui lapsele ei teadustata, et ta vajab piisavalt und, et suudaks järgmisel päeval koolis õppetööle keskenduda. Tihtipeale aga vanemad eiravad seda fakti – vaadatakse hiliste öötundideni koos televiisorit, lastakse lapsel istuda mängutubades ja sotsiaalmeedias, kus ajataju on kerge kaduma. Samuti on mõnedes peredes sagedased ka peod, mistõttu lärmi jätkub kauemaks. See aga mõjutab laste magamaminekuaega ja unerahu.

Lapsed vanuses seitse kuni kümme aastat vajavad keskel läbi kuus tundi sügavat und ja neli tundi unenägudeks. Põhikooli lapsele, kes peab ärkama hommikul kell 7.00, tähendab regulaarne magamaminekuaeg pärast 21.00 juba kroonilise unevaeguse ohtu. Kui esineb raskusi magamajäämisega või öise unega, pikeneb keskmiselt vajalik uneaeg. Eriti käib see nende unehäirete kohta, mis on tingitud õudusunenägudest. (Rabenschlag 2000, lk 89-90)

„Puberteedi eel vajavad lapsed suhteliselt rohkem aega öhtul magama jäämiseks. Seda aega, mida nad meeleldi oma toas veedavad, peaksid vanemad neile võimaldama ning püüdma öhtul, kui ka päeva jooksul mitte rikkuda laste õigust intiimsusele, omaette olemisele ja saladustele.“ (Rabenschlag 2000, lk 99)

Kindlasti on ka neid lapsevanemaid, keda paneb muretsema, et nende laps ei soovi enam nii palju aega koos veeta kui varem, vaid eelistab olla omaette. Seda tuleb austada, sest pidev lapse kontrollimine, millega ta omaette olles tegeleb, rikub lapse ja vanema vahelised usaldussuhted, mida taastada on raske.

„Vanemad peaksid juba ette arvestama sellega, et lapse hinded nendel aastatel tõenäoliselt halvenevad. See põhjustab koolihirmu või koolitüdimust. Hirm järgmise päeva tundide ees röövib une ja seda ei tohiks õhutada heade tulemuste nõudmisega, mis põhikooli lapse puhul on ehk veel õigustatud.“ (Rabenschlag 2000, lk 100)

„Visad unehäired, varane ärkamine ja kroonilised õudusunenäod võivad selles eas viidata depressiivsusele, eriti tüdrukute puhul“ (Rabenschlag 2000, lk 100).

Lapsele on noorukiikka jõudes oluline, et ta saaks endiselt end tunda perekonna osana. Tundes end kordki perekonnast eraldatuna, hakkavad nad rohkem sõpradega väljas käima või oma toas viibima. Kui nad kogevad kordki eraldustunnet, hakkavad nad kas rohkem oma toas viibima või sõpradega väljas käima. Kui vanemad neid ei mõista või ei võta aega, et tunda huvi nende tegemiste vastu, siis hakkavad nad uskuma, et vanemad ei hooli neist enam. (Grant 1998, lk 20)

Vanemad peaksid mõtlema sellele, et perekonnas oleks ühiseid tegevusi, mis hõlmaks tervet peret. See aitab liita perekonna erinevate huvidega liikmeid ning ületada vanusevahelisi barjääre. Näiteks perekonna ühine söögikord vähemalt kord päevas oleks üks sobiv perekondlik ettevõtmine. Sinna juurde peaksid kuuluma võimalus rääkida oma muredest, kui ka heade uudiste arutamine. See on see aeg, kui televiisor peaks olema kinni ning kokale ja tema poolt valmistatud roale saab osaks väljateenitud austus. (Grant 1998, lk 21)

1.3. Probleemid suhetega

Lisaks omaealistele püüavad õpilased luua sõprussidemeid ka täiskasvanutega, otsides inimest, keda nad saaksid imetleda. Need sõpruskontaktid on sageli lühiaegsed ja katkevad kergesti. See tuleneb kahest tegurist: esiteks, kui soovitud isetunne on tõusnud, muutub sõber mittevajalikuks. Teise võimaluse korral lööb ühe osapoolte juures välja omasooiharus, mis võib teises osapooltes põhjustada suhete katkestamise. (Mangs, Martell 2000, lk 315)

„Varajane teismeiga on imetlemise, iidolite ja fanatismi aeg. Endistest objektidest mõnevõrra vähenenud hõivangud paigutatakse nüüd uutesse objektidesse. Enesestmõistetavalt on oluline, et nooruk on saanud luua nii positiivse suhte vanematega, mis vaatamata teismee katsumustele alles jääb.“ (Mangs, Martell 2000, lk 316)

Tüdrukud on võrreldes poistega suhtlemise osas tundlikumad, sest nad elavad neile tehtud märkusi raskesti üle. Poisid seevastu on otsekohesemad ja vähem tundlikud, vabanedes ebameeldivustest märkamatuks, sest nad ei analüüsi situatsioonides niivõrd inimestevahelisi suhteid kui reaalselt olukorda. (Kera 2004, lk 159)

Lapse arengu käigus muutuvad tema iidolid. Varasem ema-isa asenduvad teistsuguste, eelkõige juhitunnustega isikute nimega nagu näitlejad, sportlased ja vanemad edukamad kaaslased, kellega end nüüd samastatakse. (Mangs, Martell 2000, lk 316)

„Varajases teismeeas tüdrukul on ka osaliselt adaptiivne, idealiseeriv objektisuhe, mida võib nimetada sõgedaks armumiseks (*the crush*, sõna, mis tähistab ligikaudselt „andumist“). See suhe tähendab, et tüdruk tunneb passiivset, idealiseerivat, allaheitlikku andumust mõne vanema, sageli samast soost isiku vastu.“ (Mangs, Martell 2000, lk 317)

„Põhikooli alguses nihkub suhete raskuskese perekonnalt eakaaslaste grupile. Igale põlvkonnale tähendab see purjetamist tundmatutesse vetesse. Selles üleminekuperioodis jätkavad lapsed, igaüks erineval määral, seljataha perekonna, vanemad, algkooliaegse õpetaja ning teised olulised täiskasvanud oma elus. Need oskused, mis perekond on neile andnud enne teismeiga, osutuvad elutähtsaks just nüüd, kus nad edasi tormavad, olgu siis oma energiat kas või vanemlike väärtuste tõrjumiseks kulutades.“ (Cleary, Sullivan. K, Sullivan, G. 2004, lk 39)

Sel ajal on nii noorukil kui ka tema vanematel raske aeg, ühelt poolt soovivad mõlemad pooled hakata vabanema vastastikustest sõltuvussuhetest, teiselt poolt soovitakse säilitada seniseid turvalisi peresuhteid.

1.4. Probleemid iseenda pärast

Kuigi teismeline soovib oma vanematelt kuulda, et ta näeb hea välja, vajab ta ka oma eakaaslaste tunnustust, mistõttu tema rõivad, soeng ning isegi kõnemaneeer peavad sobituma seltskonnaga, kellega ta lävib. Teismelised kaitsevad nii omaenda kui sõprade välimust, öeldes, et välimuse järgi inimeste üle otsustamine ei ole õige. Samal ajal muretsevad nad ise meeletult oma välimuse pärast. Vanemate kriitiline suhtumine nende välismusse kutsub parimal juhul lastes esile negatiivse reaktsiooni ning halvimal juhul põhjustab suure tüli. Selle elu osa peremees on laps ise ning kui puudub oht tema tervisele, on parem ta rahule jätta. Paremini on lasta tal see etapp omapead läbi teha ning seejärel otsusele jõuda, millisena ta soovib end maailmale esitleda. (Grant 1998, lk 41-42)

Lapse koolikohustuse täitmise eest vastutavad eeskätt lapsevanemad, keda võib selle täitmatajätmise korral karistada haldusõigusrikkumise seadustiku alusel ja kuigi enamik Eesti kooliealistest lastest ja noortest käib koolis, leidub ka neid, kes seda erinevatel põhjustel ei tee.

Taasiseseisvumisele järgnenud demokratiseerumise tulemusena on mitmes eluvaldkonnas otsene riiklik surve asendunud kodanikuvastutusega. Sellest on mõnedel õpilastel alguse saanud suhtumine, et ega nüüd nii väga polegi vaja koolis käia ja õppida. Seda mõtteviisi on toetanud ka mitmed koolid, kes nii on vabanenud nn. rasketest õpilastest.

Mitmel põhjusel (töötus, vaesumine, eluruumi kaotus, lausjoomine jne) on tekkinud peresid, kus täiskasvanud ei tule majanduslikus ja sotsiaalses mõttes endaga toime ning on sotsiaalselt võõrandunud. Sageli ei käi niisuguste perede lapsed koolis.

Eesti riik on püüdnud luua põhikoolis niisugused tingimused, et iga normaalse arenguga laps põhihariduse omandaks ja iga erivajadusega laps saaks õpetust vastavalt oma võimete tasemele.

Mitmesugustel põhjustel ei tule siiski kõik klassikursuses ette nähtud ülesannete täitmisega toime ja nad jäetakse istuma. Kuna kahe esimese kooliaasta jooksul on kõige olulisem õpimotivatsiooni loomine ja õpioskuste omandamine, ei soovita haridusministeerium 1. ja 2. klassi õpilasi klassi kordama jätta. Siiski on viimastel aastatel nii toimitud 500 esimese klassi ning 300 teise klassi õpilasega. Sagedasti on need eriabi vajavad lapsed. (Grossmann - Loot, Kutsar, Tiko 2000, lk 20-21)

1.5. Muud igapäevaprobleemid

Perede majandusliku toimetuleku analüüsides on selgunud, et laps ise on oluline risk perekonna majandusliku olukorra halvenemiseks ning iga järgmise lapse sünniga pere majandusseis suure tõenäosusega halveneb.

Lapsed sõltuvad majanduslikult peres elavatest täiskasvanutest, sest otsesed sissetulekud neil ju puuduvad. Ülalpeetavatena on neil ka vähem sõnaõigust perekonna raha kasutamisel, mistõttu nende materiaalsete vajaduste rahuldamine sõltub vanemate tõekspidamistest lapsekasvatuse vallas.

Lapse vajadused on väga mitmekesised ja pidevas muutuses. Peale põhivajaduste nagu toit, kehakatted, peavari ja võimalus areneda, on lapse isiksuse arenguks oluline ka võimalus kuuluda eakaaslaste gruppi ning tunda end seal võrdse liikmena. Laste osalemine eakaaslaste kultuurirutiinides on vastastikuse mõjutamise protsess. On ilmne, et lastele on oluline, millised asjad on nende sõpradel. Sageli muutub omavanuseliste seltskonnas tähtsaks teatud asjade omamine. Nendeks võivad olla spordijalatsid, arvutimängud, jalgratas jne. Riided ja muud välised rekvisiidid on tähtsad elemendid, kuna nende kaudu väljendab laps oma vastavust eakaaslaste seas kujunenud normidele. Kui kellelgi grupist „olulisi asju“ ei ole, võidakse ta sõpruskonnast välja tõrjuda. Seega võib pere halb majanduslik seisukord tähendada lapsele ohtu sattuda sotsiaalsesse isolatsiooni. 1997. aastal läbi viidud uurimus näitas, et vaeste perede lapsed tunnetavad õpetajate ja koolikaaslaste väiksemat soosingut ning vahel pole neil võimalik koolivälistes üritustes osaleda. (Grossmann - Loot, Kutsar, Tiko 2000, lk 34-35)

Kokkuvõtteks võib öelda, et õpilastel eksisteerib mitmeid erinevaid probleeme, millele peaksid tähelepanu pöörama nii lapsevanemad ning õpetajad. Õpilastel võib olla probleeme nii koolis (eelkõige õppeedukus ja koolivägivald), kodus, suhetes ümbritsevate inimestega, iseendaga kui ka muid mõeldavaid muresid alates rahapuudusest ja lõpetades hirmudega. Mitmed eelpool välja toodud probleemid on lahendatavad vaid kooli ja kodu eduka koostööga ning nende lahendamisest võidavad nii laps, vanemad kui ka kool. Tihtipeale ei julge ega taha õpilased ise oma muredest, mis neid vaevavad, avalikult rääkida. Seetõttu on erinevate õpilasi puudutavate probleemide teadmine ja äratundmine pedagoogidele väga oluline.

2. EMPIIRILINE UURIMUS

2.1. Uurimuse eesmärk, valim ja metoodika

Käesoleva **lõputöö eesmärgiks** on välja selgitada, mis valmistavad 4. – 5. klassi õpilastele kõige enam probleeme ja kuivõrd on laste probleemide põhijooned ajas muutunud.

Antud lõputöös otsitakse vastuseid küsimustele: mida peavad 4.-5. klassi õpilased suurimateks probleemideks oma elus; kuivõrd erinevad laste probleemid kooliti; kas igapäevased probleemid on ajas muutunud?

Neile küsimustele vastuste leidmiseks viis töö autor läbi longituuduuringu, kus 7-aastase intervalliga uuris ja võrdles samaealiste laste probleeme kahes erinevas Eesti koolis.

Käesoleva töö koostamine toimus kahes etapis: I etapis uuris autor 2007. aastal 130 õpilasega maa-asula põhikooli 4.-5. klasside õpilaste igapäevaseid probleeme. II etapis 2014. aastal oli uurimise all 450 õpilasega kakskeelse väikelinna gümnaasiumi 4.-5. klasside õpilaste igapäevased probleemid. Longituuduuringus osales 66 õpilast kahest erinevast koolist, 21 õpilast aastal 2007 ja 45 õpilast aastal 2014. Laste vanus ja uurimismeetod jäid mõlema kooli puhul samaks. Õpilaste vanuseks mõlema kooli valimis oli 10.-12. eluaastat. (vt tabel. 1)

Uurimismeetodina kasutas autor vabakirjeldust, pannes õpilastele legendiks „Meil kõigil on probleeme seoses koolielu, kodu ja perega, sõprade ning ühiskondliku eluga“ ja lastes neil kümne lausega vabalt kirjeldada, mis neile igapäevaselt probleeme valmistab.

Alltoodud kahe kooli õpilaste vabakirjelduste analüüs on kontent – analüüs. Kontent –analüüs ehk sisuanalüüs on meetod, millega töödeldakse tekstilisi andmeid (käesolevas töös on tekstilisteks andmeteks vabakirjeldused) nii, et neid saab statistiliselt mõõta ja võrrelda.

Kvantitatiivuurimuse andmekogumise põhimõtted on: uurija kontsentreerib oma kogemuse teatud indikaatoritesse, mis on eelnevalt kindlaks määratud ning subjektilt oodatakse neile reageerimist. Uurija eelduseks on see, et küsimus mõõdab seda nähtust, millest ta on huvitatud.

Analüüsi järgmiseks etapiks on teksti kategoriseerimine ja deskriptsioonide välja toomine. Ühte kategooriasse asetatakse samad laused, ühte teemat puudutavad laused, lõigud jne. Kategooriad tähistab uurija koodiga, mis vastavat kategooriat iseloomustab kogu analüüsi vältel.

(Õunapuu 2004)

Tabel 1 Longituuduuringus osalenud koolide lähteandmed

Uuritava kontingendi õppeasutus:	Kool „A“	Kool „B“
Vabakirjelduste kogumise aeg ja koht:	2007. aastal, Viljandimaal	2014. aastal, Harjumaal
Vabakirjelduste stiimulülesanne:	Kirjuta vabalt 10 lausega, mis Sulle probleeme valmistab	Kirjuta vabalt 10 lausega, mis Sulle probleeme valmistab
Vabakirjelduste legend:	Meil kõigil on probleeme seoses koolielu, kodu ja perega, sõprade ning ühiskondliku eluga	Meil kõigil on probleeme seoses koolielu, kodu ja perega, sõprade ning ühiskondliku eluga
Uuritava kontingendi vanus:	10.-12. aastat	10.-12. aastat
Uuritava kontingendi populatsioon:	4. klass- 5. klass	4. klass- 5. klass
Populatsioon klassis: 4.	10 õpilast	39 õpilast
Vastanute arv klassis: 4.	10 õpilast	21 õpilast
Populatsioon klassis: 5.	13 õpilast	43 õpilast
Vastanute arv klassis: 5.	11 õpilast	24 õpilast

2.2. Uuringu tulemused

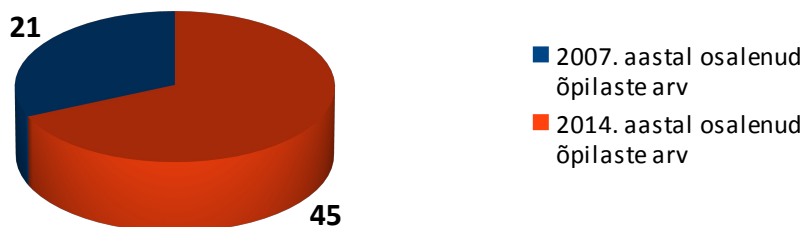
2.2.1. Vabakirjelduste kodeerimine ja kategoriseerimine

Autor viis läbi 7-aastase intervalliga longituuduuringu, mille eesmärk oli kahe erineva kooli 4.-5. klasside õpilaste igapäevaste probleemide väljaselgitamine. Oma töö empiirilises uurimuses võrdleb ja uurib autor koos juhendajaga 2007. aastal 130 õpilasega maa-asula põhikooli (kool A) ja 2014. aastal 444 õpilasega kakskeelse väikelinna gümnaasiumi (kool B) õpilaste igapäevaste probleemide vabakirjeldusi. Töö autor omistas vabakirjelduste järgi igale kirjutajale ID (ID näitab vastaja vanust, sugu, longituuduuringus osalemise aastat ja klassi, vt *lisa 3*). Seejärel käsitles igat vabakirjeldust kõikide analüüsikategooriate abil. Õpilaste poolt kirjutatud laused on paigutatud vastavalt sisule samadesse kategooriatesse. Vabakirjelduste kategoriseerimiseks kasutas siinkirjutanu kuut koodi: *KP, PK, PS, PI, MP, VA*. (vt *tabel. 2*)

Tabel 2 Vabakirjelduste kategooriad

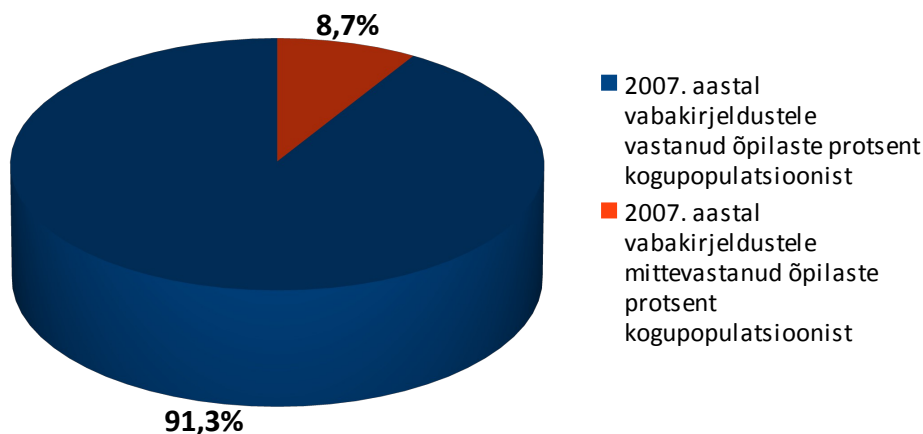
<i>KP</i>	Kooliga seotud probleemid
<i>PK</i>	Koduga seotud probleemid
<i>PS</i>	Probleemid suhetega
<i>PI</i>	Probleemid iseenda pärast
<i>MP</i>	Muud igapäeva-ja ühiskonnaprobleemid
<i>VA</i>	Varia

Kokku osales autori poolt läbi viidud longituuduuringus 66 õpilast kahest erinevast koolist, 21 õpilast aastal 2007 ja 45 õpilast aastal 2014. (*joonis 1*)

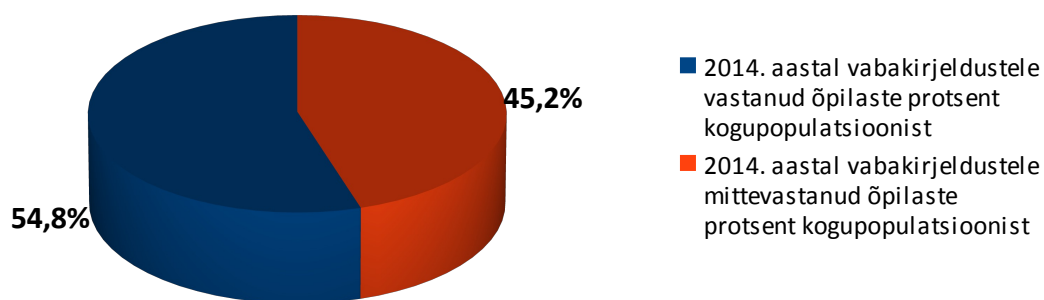
Joonis 1 Longituuduuringus osalenud õpilaste arv

2007. aasta uuringus osalenud koolis oli uuritava kontingendi suuruseks 23 õpilast, vabakirjelduste läbiviimise päeval viibis neist koolis 21 õpilast. 10 õpilast õnnestus küsitleda 4. klassist ning 13 õpilast 5. klassist. Seetõttu õnnestus vabakirjelduste kogumine läbi viia 91,3% õpilaste hulgas koguarvust, mis on üsna kaalukas osavõtuprotsent (*joonis 2*).

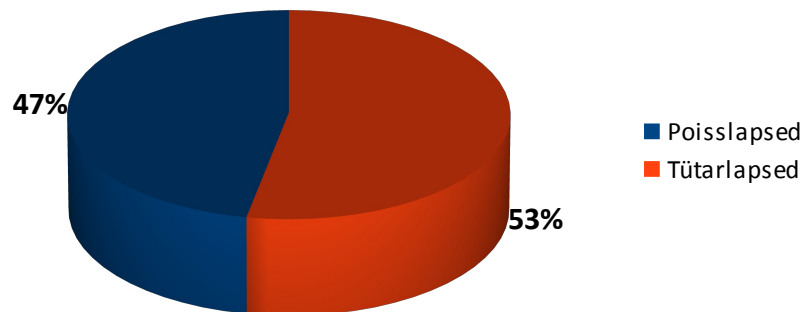
Joonis 2 Vabakirjeldustele 2007. aastal vastanud/mittevastanud õpilaste protsent 2007. aasta kogupopulatsioonist

Seevastu 2014. aastal läbiviidud uuringu aeg langes gripihooajale, mistõttu oli sealses koolis osavõtuprotsent oluliselt väiksem – uuritav kontingent koosnes 82 õpilasest, kuid vabakirjeldused õnnestus saada 45 lapselt. See 54,8 % on siiski üle poole kogupopulatsioonist, mistõttu võib väita, et nende õpilaste vabakirjelduste põhjal võib teha järeldusi ja võrrelda neid 2007. aasta tulemustega. (*joonis 3*)

Joonis 3 Vabakirjeldustele 2014. aastal vastanud/mittevastanud õpilaste protsent 2014. aasta kogupopulatsioonist

Vastajatest 31 õpilast (47 %) olid poeglapsed ning 35 õpilast (53%) olid tütarlapsed. (joonis 4)
 Vastajate vanus longituuduuringus jäi vahemikku 10 kuni 12 eluaastat ning keskmiseks vanuseks oli 10,97 eluaastat.

Joonis 4 Longituuduuringus osalenud õpilaste sooline koosseis

Kui 2007. aastal moodustasid nii uuritava populatsiooni kui ka vabakirjeldustele vastanutest 100% eesti keelt kõnelevad emakeelena kõnelevad õpilased, siis 2014. aastal moodustasid uuritavast populatsioonist 79,5% eestlased ning 20,5% vene keelt emakeelena kõnelevad õpilased. Suurema hulga vastanutest moodustas 5.klassid 24 õpilasega, neile järgnesid 4.klassid 21 õpilasega. Eesti keeles täidetud ankeete oli 33 ning venekeelseid 12. Vabakirjeldustele vastanud õpilastest moodustasid 26,6% venelased ning 73,4% eestlased. (joonis 5)

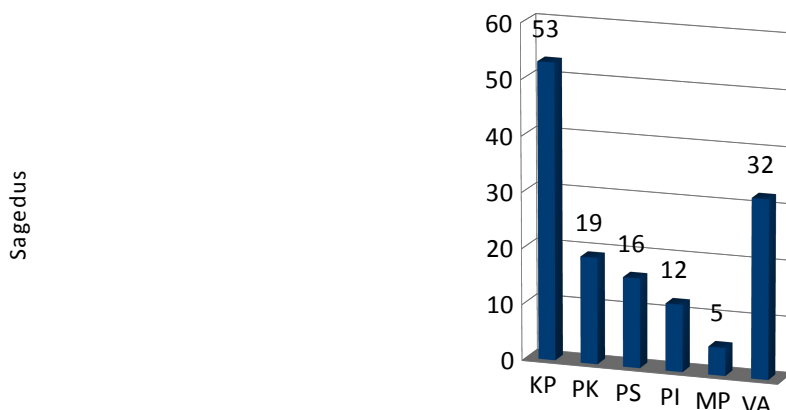
Joonis 5 Vabakirjeldustele 2014. aastal vastanud õpilaste rahvuslik osakaal

2007. aastal läbiviidud uuringus palus autor 4.-5. klasside õpilastel kirjeldada oma igapäevaseid probleeme, mis neile muret teevad. 21 õpilase vabakirjelduste ankeedist tuli välja 137 erinevat mainingut probleemidele (*tabel 3 ja joonis 6*). Selle põhjal võib öelda, et iga õpilane esitas oma vabakirjelduste ankeedis keskmiselt 6-7 probleemi. 137-st mainingust vabakirjeldustes moodustasid 53 *kooliga seotud probleemi*, 19 *kodused probleemi*, 16 *probleemi suhetega*, 12 *iseendaga seotud probleemi*, 5 *ühiskondlikud probleemi* ning 32 *varia*.

Tabel 3 Kategooriate esinemissagedused koolis „A“

Kategooriad	Esinemis-sagedused
Kooliga seotud probleemid	53
Koduga seotud probleemid	19
Probleemid suhetega	16
Probleemid iseenda pärast	12
Muud igapäeva-ja ühiskonnaprobleemid	5
Varia	32

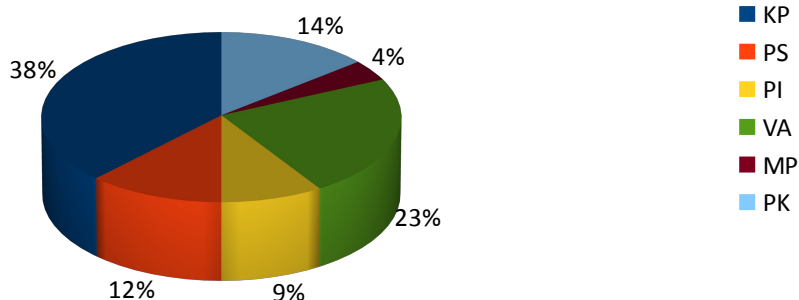
Igapäevaprobleemide kategooriate esinemissagedused koolis "A"

Joonis 6 Kooli „A“ õpilaste igapäevaprobleemide kategooriate esinemissagedused

Kooli „A“ õpilaste vabakirjelduste kogumainingutest on kõige rohkem välja toodud *kooliga seotud probleeme* 38%, 14% vabakirjelduste mainingutest on õpilaste *koduga seotud probleemid*, järgmise kategooria moodustas 12%- ga *suhetega seotud probleemid*, 9% ulatuses oli välja toodud *iseendaga seotud probleemid*, 4% moodustasid *ühiskonnaeluga seotud probleemid*. Kogumainingutest 23% moodustas kategooria *varia*. (*joonis 7*)

Probleemide esinemine kogumainingutest 2007.aastal läbiviidud uuringus

Joonis 7 Igapäevaprobleemide esinemine kooli „A“ kogumainingutest

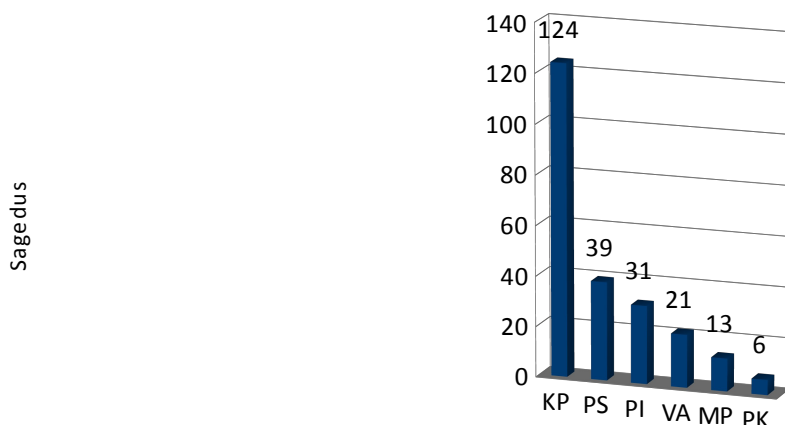
2014. aastal viis autor analoogse vabakirjelduste kogumise läbi koolis „B“. Kool „B“ oli 450 õpilasega linnalise asula kakskeelne gümnaasium. Ka koolis „B“ viidi vabakirjelduste kogumine läbi 4.-5. klassides. Uurimuse eesmärk oli leida 4.-5. klassi õpilaste igapäevaprobleemid koolis „B“ ja võrrelda neid 7 aastat tagasi kogutud andmetega koolist „A“. Et tegu oli kordades suurema kooliga, oli ka populatsioon suurem ja vabakirjeldustele vastanute arv suurem. Vabakirjelduste kogumises osales 45 õpilast. Iga osalenud õpilane kirjeldas keskmiselt 5 probleemi.

234-st mainingust vabakirjeldustes moodustasid 124 *kooliga seotud probleemid*, 39 *probleemid suhetega*, 31 *iseendaga seotud probleemid*, 13 *ühiskondlikud probleemid*, 6 *kodused probleemid* ning 21 *varia*.

Tabel 4 Kategooriate esinemissagedused koolis „B“

Kategooriad	Esinemis-sagedused
Kooliga seotud probleemid	124
Koduga seotud probleemid	6
Probleemid suhetega	39
Probleemid iseenda pärast	31
Muud igapäeva-ja ühiskonnaprobleemid	13
Varia	21

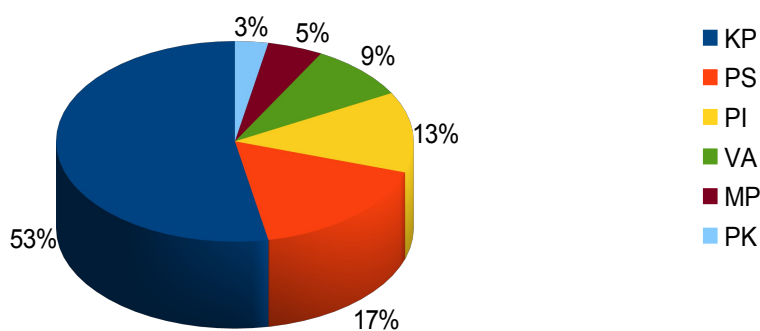
Igapäevaprobleemide kategooriate esinemissagedused koolis "B"

Joonis 8 Kooli „B“ õpilaste igapäevaprobleemide kategooriate esinemissagedused

Kooli „B“ õpilaste vabakirjelduste kogumainingutest on kõige rohkem välja toodud *kooliga seotud probleeme* 53%, 17% vabakirjelduste mainingutest on õpilaste *suhetega seotud probleemid*. Järgmise kategooria moodustasid 13%-ga *iseendaga seotud probleemid*, 5% moodustasid *ühiskonnaeluga seotud probleemid*. Üllatuslikult moodustasid *koduga seotud probleemid* 234 mainingust vaid 3%. Kogumainingutest 9% moodustas kategooria *varia*.

Probleemide esinemine kogumainingutest 2014. aastal läbiviidud uuringus

Joonis 9 Igapäevaprobleemide esinemine kooli „B“ kogumainingutest

2.2.2. Kokkuvõte õpilaste vabakirjeldustest

Autor tõi õpilaste vabakirjelduste kokkuvõttes probleemikategooriate juurde ka näiteid vabakirjeldustest, kusjuures nende kirja pilt on muutmata. Näidete järel on sulgudes ära toodud kaks numbrit. Esimene number vahemikus 1-66 näitab õpilase ID-d, mille tuvastamine on võimalik käesoleva töö lõpus oleva Lisa 3. abil. Selles lisas on ära toodud kõikide vastanud õpilaste sugu, vanus, klass ning vastamise aasta. Teine number näidete järel olevates sulgudes näitab vabakirjelduse numbrit tema ankeedil. Kuna autor palus õpilastel 10 lausega kirjeldada oma igapäevaseid probleeme, siis on need numbrid iga õpilase ID numbri järel vahemikus 1-10.

2.2.2.1. Kooliga seotud probleemid

2007. aastal koolis „A“ läbi viidud kontent – analüüs näitas, et praktiliselt igal õpilasel oli probleeme, kas siis väikeseid või suuri. Kõige rohkem mainiti vabakirjeldustes ära kooliga seotud muresid. See on ka loogiline, kuna ligi poole oma ajast veedavad õpilased koolis. Kooli „A“ puhul oli huvitav see, et neljandas klassis esines kõige rohkem kooliga seotud probleeme, samal ajal kui viiendas klassis oli rohkem välja toodud koduga seotud probleeme. Töö autor põhjendaks seda varajase murdeeaga. Algklassides suhtleb laps rohkem perega kui põhikooli keskastmes lapsed oma vanematega suhtlevad. Samas on koolikeskkond algklassi õpilastele veel suhteliselt võõras ning nad ei pruugi olla harjunud veel klassina töötama, nagu vanemad klassid teevad. 2007. aasta uuringus oli kooliga seotud probleemide juures üks valulisemaid probleeme koolivägivald, lapsed muretsevad enda pärast, kuna neid kiusatakse ja pekstakse nii eakaaslaste: „*Klassivend kiusab mind iga päev. (10.3)*“, kui ka vanemate õpilaste poolt: „*7. klassi Lauri peksis mind lihtsalt niisama keset koridori. (18.4)*“. Selliseid maininguid tuli välja kolmes vabakirjelduses. Kooliprobleemidest võib välja lugeda ka seda, et lapsed tunnevad puudust spetsiifilistest üritustest (filmi-ja klassiõhtud ning spordivõistlused): „*Ma tahaks et filmiõhtud oleks iga nädal. (7.7)*“, „*Meil on liiga vähe klassiõhtuid. (4.6)*“, „*Eelmisel aastal olid meil klassidevahelised rahvastepalli mängud aga see aasta pole neid toimunud. (16.4)*“. Tuntakse puudust ka kehalise kasvatuses tundidest, kuna neid oli kahe õpilase arvates liiga vähe: „*Minu arust on kehalise kasvatuses tunde liiga vähe. (3.1)*“. Veel oli ära mainitud probleem seoses kooli uue õppehoone ehituse venimisega: „*Tahaks juba uut koolimaja. (4.5)*“. Samuti peetakse probleemiks seda, et õpilastel ei lubata viibida vahetundides vanas õppehoones: „*Ei lubata vanas*

majas olla. (20.3)“. Kooli „B“ 4.-5.klassi igapäevaseid probleeme uurides selgus, et endiselt on lõviosa õpilaste põhilised probleemid seotud kooliga. Ka siin on ära mainitud koolivägivalda erinevates vormides. Õpilased kurtsid kolmel korral, et osad klassikaaslased ropendavad ja karjuvad tundides, mis segab kaasõpilastel keskenduda õppimisele: „Üks klassi kaaslane ei tee tundites kaasa. (32.4)“. Ka on selles kategoorias on viiel korral välja toodud otsest vägivalda, sest mõningaid lapsi lüüakse ja pekstakse nii klassikaaslaste kui ka kaasõpilaste poolt: „Minu klassivend Raiken lööb mind vahest. (32.7)“, „Koridorides on suured venelased, kes meid tõukavad. (41.4).

Lisaks tunnevad mitmed õpilased, et õpetajad panevad neile hindeid ebaõiglaselt ning ka seda, et osad pedagoogid pole pädevad aineid õpetama, mistõttu õpilased ei suuda õpetatavat omandada: „Mulle ei meeldi eesti keele õpetaja, ta ei oska õppetata. (66.1)“. Õpetajatega seotud muresid oli mainitud neljas vabakirjelduses. Samuti valmistavad õpilastele raskusi erinevad õppeained, mida oli mainitud ka kooli „A“ vabakirjeldustes: „Mõned õppeained on koolis rasked nt: Matemaatika. (31.1)“, „Inglise keel on liiga raske. (33.2)“. Õppeainetega seotud maininguid oli 2014. aastal kolmes vabakirjelduses.

Mõlemas koolis moodustasid kooliga seotud probleemid suurima kategooria. 2007. aastal moodustasid kooliga seotud probleemid 38% kogumainingutest ning 2014. aastal oli kooliga seotud juba pooled probleemid, 53% vabakirjelduste kogumainingutest. Võib öelda, et kooliga seotud probleemid olid mõlemas koolis üsna sarnased, kuid märkimisväärselt on 7 aastaga tõusnud koolivägivalda juhtumid ning probleemid õpetajate ning õppimisega.

2.2.2.2. Koduga seotud probleemid

2007. aasta uuringus tuli koduga seotud probleemide alt välja näiteks see, et isa kuritarvitab alkoholi: „Issi joob tihti minu onuga viina. (6.2)“, „Tahan, et isa ei jookse enam kunagi. (21.6)“. Mainitud on ka seda, et üks või teine pereliige suitsetab: „Ema, isa ja vend võiks mitte suitsetada. (21.7)“. Samuti on mitmele õpilasele probleemiks oma toa puudumine, mistõttu nad tunnevad, et neil pole piisavalt privaatsust: „Tahaksin juba oma tuba ja telekat sinna tuppa, et seda vaadata, mida tahan. (8.3)“. Kardetakse ka vanemate surma: „Ma kardan seda, et kui emme issi surevad, siis ma ei saa enam peavarju, ei saa enam ka toitu, ei saa enam ka kindlustunnet ning riideid ja teisi asju (9.1)“. Samuti peetakse probleemiks ka seda, et isa ei saa iga päev töölt koju tulla: „Isa võiks iga päev töölt koju tulla. (1.1)“. Ära on mainitud ka oma vanemate rangust ning seda, et osadel õpilastel on probleeme koduse distsipliiniga, mistõttu

saavad nad karistada: „*Mul ei anta kolm nädalat nädalaraha, kuna ma tegin pahandust. (6.1)*“. Ühel õpilasel oli mure sellepärast, et pere veedab koos liiga vähe aega. Kokku tuli 2007. aasta uuringus välja 19 koduste probleemidega seotud vabakirjeldust. Koduga seotud vabakirjeldustest oli 2007. aastal mainitud perekonnaliikme alkoholiprobleemi 2 korral, pereliikmete suitsetamist 1 korral, rangeid vanemaid 2 korral, surma kartust 1 korral, pere majanduslikku halba olukorda 3 korral. Seda, et pereliikmed veedavad vähe aega koos, on mainitud 2 korral. Ülejäänud mainingud olid muud erinevad koduga seotud probleemid (vt. Lisa 1).

2014. aasta uuringus moodustasid koduga seotud probleemid kogumainingutest üllatuslikult üsna väikese osa, leides äramärgimist vaid kuues vabakirjelduses. Kindlasti esineb kodudes probleeme rohkem, kui vabakirjeldustes mainitud juhtudel, kuid nähtavasti ei taha või ei julge paljud lapsed oma kodustest probleemidest siiski rääkida, võrreldes kooliga „A“ kus oldi suhteliselt avameelsed, toomaks välja oma koduseid probleeme vanemate alkoholi ja tubaka tarvitamise või sellega, et perel on raske, sest raha on vähe.

Longituuduuringu teises osas tuli selle kategooria alt tuli välja näiteks seda, et lärmakate naabrite tõttu ollakse sunnitud tõusma juba väga vara hommikul, mistõttu ollakse koolis hiljem väsinud ja ei suudeta keskenduda õppimisele: „*Hommikul naabrid kolistavad ja ma ärkan kell 6 hommikul, ma ei jõua sellepärast koolis üleval olla. (39.5)*“.

Lisaks on ära mainitud, et vanemad keelavad lapsel sõpru külla kutsuda: „*Sõbrad ei või minu poole tulla. (31.5)*“. Ka on kurdetud selle üle, et õpilane peab kodus vaid õppetööga tegelema: „*Ma ei või kodus midagi peale õppimise ja lugemise muud teha. (31.3)*“. Kurdetakse ka rangete vanemate pärast: „*Ma saan riielda mõnikord kui õues olen. (29.6)*“. Rangeid vanemaid oli mainitud ka 2007. aasta uuringus. Samuti on ära mainitud ka füüsilist vägivalda mõnede perekonnaliikmete poolt: „*Mu vend teeb mulle mõnikord aiget. (29.10)*“, „*Kodus kiusab mind mu vend. (41.1)*“.

Andmete kogumise tehnika kaitseks tootsin välja seda, et vabakirjeldused on sellise teema ja vanusegrupi uurimiseks parim valik, kuna igasugused küsitlused kammitsevad õpilast liiga palju ja mõned olulised vastused jääksid seetõttu küsitluses kaduma. Kui õpilane saab vabalt kirjutada ega pea vastama kindlaksmääratud küsimustele on suurem tõenäolisus saada ka strateegiliselt olulisi vastuseid, mis võivad kooli juhtkonda kannustada probleemidele lahendusi otsima.

2007. aastal moodustasid koduga seotud probleemid 14% kogumainingutest ning 2014. aastal vaid 3% vabakirjelduste kogumainingutest.

2.2.2.3. Probleemid suhetega

2007. aasta uuringus on selles kategoorias ära toodud õpilaste probleemid suhetes oma lähedaste inimestega – vanemate, õdede-vendade ning sõprade ja klassikaaslastega. Teoreetiliselt oleks saanud palju probleeme liigitada ka kahte eelmainitud kategooriasse, kuid autori arvates on siinkohal tegemist veidi spetsiifilisemate probleemidega kui kodu ning kool. Suhtega seotud probleeme mainiti 16 korral ehk 12% kogumainingutest. Kahel korral mainiti ära seda, et õpilased tajuvad sõprade poolset reetmist: „*Freddy on vahepeal sõber ja vahepeal pole. (11.2)*“. Toodi välja ka seda, et sõbrad neid ei austa, lisaks räägitakse õpilastest nende selja taga kuulujutte: „*Sõbrad vahel teevad halba nalja minu kohta. (12.2)*“. Kahe poisslapse vabakirjelduse põhjal tuli välja, et sõbrad käsutavad ning ähvardavad: „*Ma pean Ringo käske kogu aeg kuulama. (18.1)*“. Pereliikmete puhul on põhilised mainingud, et vanemad riidlevad oma lastega ning õed-vennad käsutavad: „*Mulle teeb muret see, et issi on vahepeal minuga kuri. (6.8)*“. Selliseid maininguid esines kolmel korral.

2014. aastal läbiviidud uuringu tulemustest moodustasid suhetega seotud probleemid 17% kogumainingutest, olles suuruselt teine vabakirjelduste kategooria kooliprobleemide järel. Nende 39 mainingu seas on kolmel korral välja toodud reetmine klassikaaslaste poolt, kes ühel päeval on sõbrad, kuid teisel päeval mitte: „*Üks päev klassiõde on mu sõber aga teisel päeval ta vihkab mind. (33.6)*“. Kahest vabakirjeldusest tuli välja, et esineb ka õpilastevahelist tagarääkimist, seda just tütarlaste vabakirjelduste põhjal. Samuti on ankeetides ära mainitud õpilaste narrimine, omavahelised süüdistamised, tülid, sõpradepoolne ülbitsemine ja ähvardamine: „*Minu klassis on Heete nii ülbe ta on plontiin. (29.8)*“. Üks vastanud kurtis, et teda süüdistatakse kõiges, kuigi ta pole midagi teinud: „*Kõik süüdistavad mind, kuigi mina pole seda teind. (48.1)*“. Teist vastajat häiris jälle see, et trennis tekivad tihtipeale konfliktid: „*Käsipalli trennis on keegi kogu aeg tülis. (39.3)*“. Mainitakse ka seda, et ollakse üksteisele raha võlgu, mistõttu on tülid kerged tulema. Lisaks ilgutakse õpilaste välimuse kallal: „*Mu koolielu on norm praegu aga vahest hüüavad mind elevandiks. (50.3)*“. Üks vastanutest kurtis, et kõik vihkavad teda ning tal ei ole tema kohta käivate kuulujuttude tõttu koolis ühtegi sõpra: „*Nende valejuttude pärast ei ole mul koolis sõpru. On vaid need, kes elavad kaugel Kehrast ja suurem osa Paides ja Venemaal. (37.6)*“. Venekeelsetest ankeetidest tuli välja, et mitmed õpilased sooviksid ühe nähtavasti probleemse noormehe väljaviskamist koolist: „*Tahan, et Timofei visatakse koolist välja. (40.3)*“.

Sarnasusi on kahe kooli suheteprobleemide vabakirjeldustes mitmeid: õpilaste omavahelised

näaklemised, keelepeks, üksteise välimuse kallal nokkimine ja tülitsemine-leppimine olid 7 aastat tagasi, on praegu ja tõenäoliselt jäävad ka tulevikus. Lisandunud on raha laenamise tagajärjel halvenenud sõprussuhted ning tunduvalt enam on probleemiks saamas ka kuulujuttude levitamine sõprade poolt. Vähem on 2014. aasta uuringus mainitud probleemseid suhteid perekonnaga, vaid paaril korral leidis mainimist see, et õed-vennad on ülbed.

2.2.2.4. Probleemid iseenda pärast

2007. aasta uuringus on õpilased iseendaga seotud probleeme toonud välja 12 mainingus, mis moodustasid 9% kogumainingutest. Need olid eelkõige probleemid, mis olid seotud õpilase isikliku minaga. Näiteks on ära toodud õpilaste kartused oma tuleviku pärast ning kooli lõpetamise pärast – mitmed õpilased tunnevad, et on halvad õpilased ning soovivad, et neil oleksid paremad hinded: „*Ma tahan, et mul oleksid natuke paremad hinded. (3.5)*“. Samuti on õpilased tunnistanud, et neile on probleemiks see, et nad vihastuvad kergesti: „*Mulle on probleem see, et võin kiiresti vihastuda. (6.9)*“. Ka on kurdetud sõprade puudumise üle: „*Ma kaotasin kõik sõbrad, kui ma Viiratsi koolist ära tulin. (1.3)*“. On mainitud ka seda, et kardetakse vähki surra, mis võib olla põhjustatud mõne inimese surmast tutvumisringkonnas.

2014. aastal leidsid isikliku minaga seotud probleemid äramainimist 31 korral. Esinemissageduste poolest oli tegemist suuruselt kolmanda probleemide kategooriaga kooli ja suhete järel, moodustades 13% kogumainingutest. Õpilased ei suuda tegeleda füüsiliste tegevustega nagu jooksmine ja suusatamine: „*Mina ei jaksanud suusatada ja ei jaksa nüüd ka joosta. (30.4)*“. Ollakse ajahädas, sest käiakse trennis aga elatakse koolist kaugel: „*Ma ei saa jooksutundides eriti käia, sest ma elan Kaunissaare külas ja ma käin trennides. Mul pole eriti aega. (35.2)*“. Ühel õpilasel on probleemid tasakaaluga: „*Ma kukun kogu aeg. (29.5)*“. Lisaks eksisteerib haigustekartus: „*Ma kardan haiguseid. (46.1)*“. Samuti on õpilased välja toonud oma probleemset käitumist: „*Mul on probleemid käitumisega. (62.5)*“. Mainitud on seda, et ei sobita kokku oma klassiga: „*Ma tunnen, et ma ei sobi oma klassi. (66.6)*“.

Õpilased on välja toonud probleeme iseenda käitumisega ja mõnede tegevuste ning toitude mittemeeldimistega: „*Magustoidud ei maitse mulle. (39.11)*“. Samuti on ära mainitud seda, et õpilased ei taha füüsilisi tegevusi teha: „*Mulle ei meeldi suusatamine. (32.2)*“. Laste sõnul ei sobita kokku oma klassikaaslastega ning ei leita klassist häid sõpru: „*Mulle ei ole klassis head sõpra. (66.5)*“. Üks venekeelse õppekeelega õpilane mainis enda arvutisõltuvust, mis on mõjunud negatiivselt tema õpitulemustele: „*Arvuti tekitab palju probleeme, kuna väga palju*

passin arvuti taga ning hakkas halvasti õppima. (45.1)“.

Kui võrrelda kahe uuringu sarnasusi, siis torkab silma eelkõige see, et õpilased toovad välja oma probleemset käitumist ning ärritumist ja kardavad haigusi. Samuti on mõlemas uuringus saanud äramainimist asjaolu, et õpilased ei suuda leida endale sõpru.

Erinevustest rääkides võib ära mainida seda, et erinevalt 2007. aasta õpilastest, ei taha ega viitsi mitmed tänased 4.-5. klasside õpilased tegeleda spordiga. 2007. aastal seevastu kurdeti selle üle, et kehalise kasvatuse tunde on liiga vähe. Lisandunud on ka arvutisõltuvusprobleem, mida 2007. aastal ei olnud mainitud.

2.2.2.5. Muud igapäevased ja ühiskondlikud probleemid

2007. aasta uuringu moodustasid muud igapäevaprobleemid kogumainingutest 4% olles kõige väiksema osakaaluga kategooria. Need viis vabakirjeldust näitavad seda, mis 2007. aastal meie ühiskonna juures lapsi häiris. Teadupärast oli tol ajaperioodil toimunud pronkssõduri teisaldamine ja sellest põhjustatud rahutused. Seetõttu toodi välja hirmu sõja ees: „*Ma kardan et tuleb sõda. (11.4)“*. Samuti kardeti ka uut pronkssõduri mässu: „*Ma kardan, et tuleb veel mõni pronkssõduri mäss ja hakatakse laamendama. (16.3)“*. Ühele vastanule ei meeldinud aga poliitikud: „*Minule ei meeldi poliitikud. (9.2)“*. Seda mainingut võib seletada ka eelmainitud sündmuste valguses. Teisele vastajale oli probleemiks see, et kool haridusasutusena eksisteerib: „*Mulle teeb muret, et need koolid üldse välja mõeldi. (6.3)“*. Viimases selle kategooria vabakirjelduses tundis laps muret sellepärast, et pere koduloomad pole koju tagasi jõudnud: „*Mõlemad kassid on kadunud. (16.2)“*.

2014. aastal toodi vabakirjeldustes välja 13 muud igapäevase eluga seotud probleemi, mis moodustasid 5% kogumainingutest. Õpilased tundsid muret, et koolis pole traadita internetti: „*Koolis võiks olla wifi. (48.4)“*. Lisaks mainiti seda, et koridoris olev kommi-ja kohviautomaat sööb nende raha, andmata tellitud maiustust või jooki: „*Kohviautomaat röövib mu raha ära. (48.7)“*. Mainimist leidis ka raha laenamise probleem: „*Maria on mulle 20-eurot võlgu aga ei maksa sentigi tagasi. (37.5)“*. Ühele õpilasele valmistab meelehärmi see, et muusikakool ja algklasside maja viidi ühe katuse alla: „*Ma ei saa aru, miks muusikakool ja väike kool kokku pandi. (48.8)“*. Kolme õpilase jaoks oli probleemiks koolikapi mõõdud – taheti, et isiklike asjade mahutamiseks mõeldud kapp oleks suurem: „*Tahan, et kapp oleks koolis suurem. (24.10)“*. Kuna 2014. aasta vabakirjelduste kogumine viidi läbi Krimmi poolsaare annekteerimise paiku, leidis mainimist kartus, et Venemaa võib ka Eestis midagi sarnast korraldada: „*Kardan, et Venemaa*

tuleb meid ka ründama. (55.8)“.

Muud igapäevased probleemid oli kategooria, mille erinevus kooliti oli märgatav. Loomulikult on igapäevased probleemid seotud just selle hetkega, mis parasjagu aktuaalne. Näiteks kui koolis „A“ valutati südant oma kadunud kasside pärast, kardeti pronksõduri mässu ja sõda, siis koolis „B“ igapäevaprobleemidena toodi välja hoopis seda, et kohviautomaat röövib raha ja seda, et keegi on kellelegi raha võlgu. Seetõttu ei saa ka selle kategooria puhul kahte kooli võrrelda. Kuid ometi, ka koolis „B“ tundis keegi muret, et Ukrainas toimunud sündmuste valguses tuleb võib Venemaast kujuneda julgeolekuoht Eestile. Seetõttu võiks mõlema kooli õpilaste muret oma riigi turvalisuse pärast siiski sarnaseks pidada ja kõrvutada.

2.2.2.6. *Varia*

2007. aasta uuringus moodustas varia oma 32 ühikuga 23% kogumainingutest, olles suuruselt teine kategooria kooliprobleemide järel. Sinna on paigutatud informatsioon, mis ei sobi ühegi eelneva igapäevaprobleemi kategooria alla. Lapsed on neid ära toonud kui potentsiaalseid probleeme, kuid neid ei saa siiski lugeda ühegi käesolevas töös olnud igapäevaprobleemi kategooriasse. Näiteks soovisid õpilased, et oleks juba talv: *„Tahaks, et juba oleks talv aga ma suusatada ei taha. (7.4)“*. Samuti sooviti saada jalgpalluriks: *„Tahaks jalgpalluriks saada. (1.6)“*. Kurdeti selle üle, et kool on kodust kaugel: *„Kool on nats kaugel. (2.8)“*. Tunti muret, et ilm on halb: *„Ilm on hall, ei ole päikest, ei lund. (15.2)“*. Samuti oli mainitud ka seda, et õpilase matemaatikaõpik oli kadunud: *„Matemaatika õpik on kadunud. (20.1)“*. Teise õpilase mureks oli see, et tema koolikott pidevalt laguneb: *„Mu kooli kott laguneb kogu aeg ära. (5.7)“*.

Nagu 2007. aastal, oli ka 2014. aasta vabakirjeldustes seesugust informatsiooni, mida autor ei saanud paigutada ühtegi teise töös mainitud igapäevaprobleemide kategooriasse. 2014. aasta kogumainingutest moodustas varia 9%, paigutades oma 21 vabakirjeldusega neljandale positsioonile. Mainiti näiteks, et koolisöökla menüüs võiksid olla friikartulid: *„Tahan, et sööklas antakse friikaid. (40.4)“*. Toiduga seotud maininguid oli veelgi. Autor seletaks seda sellega, et kuna vabakirjelduste kogumine osades klassides langes söögivahetunni eelsele tunnile, olid lastel kõhud tühjad ning söögile mõtlemine oli paratamatu. Sooviti ka, et igal õpilasel oleks e-luger: *„Igal ühel võiks olla eluger, et saaks paremini lugeda. (57.5)“*. Ühe õpilase suurimaks sooviks oli, et võiksid olla lauluvõistlused: *„Võiks olla lauluvõistlusi ja see on minu suurim soov. (39.10)“*. Mitmed õpilased soovisid tegeleda jalgpalliga: *„Tahaks tegeleda jalgpalliga. (34.1)“* ja

kurtsid, et neil pole sellega võimalik tegeleda: „*Jalgpallitrenni ei ole. (27.1)*“. Palju oli varia hulgas soove, mis võiks koolis teistmoodi olla, alates söökla menüüst ja lõpetades koolitundide pikkusega. Vabakirjeldustes oli mitmeid hetkeolukorraga seotud maininguid: „*Siis kui täna õppealajuhataja ära läks, vaatas Karina Kuused päris vihase näoga. (64.5)*“. Need olid enamasti seotud koolitunnis toimuvaga: „*Võiks olla õpetaja kirjutas suure käekirjaga. (54.2)*“. Kuna tegemist on kategooriaga, mis on eelkõige seotud vabakirjelduste kogumise hetkel õpilase mõtetes toimuvaga, siis ei saa siin tuua ka muid sarnaseid jooni peale selle, et mõlemas koolis soovisid õpilased tegeleda jalgpalliga. Ülejäänud mainingud on väga erinevad nii mõlemas koolis kui ka klassides, kus vabakirjeldusi koguti.

KOKKUVÕTE

Käesolevas lõputöös otsitakse vastust küsimustele: mida peavad 4.-5. klassi õpilased suurimateks probleemideks oma elus; kuivõrd erinevad laste probleemid kooliti; kas igapäevased probleemid on ajas muutunud?

Vastused neile küsimustele sai töö autor vabakirjelduste kaudu, mida kogus kahes jaos. Kokku osales vabakirjelduste kogumises 66 õpilast kahest erinevast koolist, 21 õpilast aastal 2007 ja 45 õpilast 2014. aastal. 2007. aastal alanud ja 2014. aastal jätkunud longituuduuring näitas selgelt, et praktiliselt igal õpilasel on probleeme, kas siis väikeseid või suuri. Kõige rohkem mainiti mõlema kooli õpilaste vabakirjeldustes ära kooliga seotud muresid. See on ka loogiline, kuna ligi poole oma päevast veedavad õpilased koolis. Võib öelda, et kooliga seotud probleemid olid mõlemas koolis üsna sarnased, kuid märkimisväärselt on 7 aastaga tõusnud koolivägivalla juhtumid ning probleemid õpetajate ning õppimisega.

Koduga seotud probleemid olid 2007. aasta uuringus oma mainingutelt suuruselt teine kategooria kooliprobleemide järel, kuid 2014. aasta uuringus moodustas see kategooria üllatuslikult kõige väiksema osa. Võib-olla esineb ka 2014. aastal vabakirjelduste kogumises osalenud laste kodudes probleeme rohkem, kui vabakirjeldustes mainitud juhtudel, kuid nähtavasti ei taha või ei julge enamik õpilasi oma kodustest probleemidest siiski rääkida, võrreldes 2007. aastal uuringus osalenud lastega, kes olid suhteliselt avameelsed, toomaks välja oma koduseid probleeme vanemate alkoholi ja tubaka tarvitamise või sellega, et perel on majanduslikult raske. Samas võib 7 aasta jooksul nii mõndagi muutuda ning kodused probleemid ei pruugi laste silmis tõesti enam nii aktuaalsed olla, kui varem.

Probleemid suhetega oli 2007. aasta uuringus suuruselt kolmas kategooria ning 2014. aastal suuruselt teine kategooria. Sarnasusi on kahe kooli suheteprobleemide vabakirjeldustes mitmeid: õpilastevahelised tülid, tagarääkimine, reetmine ja tülitsemine-leppimine olid mainitud mõlema kooli õpilaste vabakirjeldustes. Lisandunud on raha laenamise tagajärjel halvenenud sõprussuhted ning enam on päevakorral ka kuulujuttude levitamine sõprade poolt. Vähem on 2014. aasta uuringus mainitud probleemseid suhteid perekonnaga, vaid paaril korral leidis mainimist see, et õed ja vennad on kodus ülbed.

Kesksel kohal mõlema kooli õpilaste hulgas olid iseendaga seotud probleemid. Kui võrrelda kahe uuringu sarnasusi selles kategoorias, siis torkab silma eelkõige see, et õpilased toovad välja

oma probleemset käitumist ning ärritumist ja kardavad haigusi. Samuti on mõlemas uuringus leidnud äramainimist asjaolu, et õpilased ei suuda leida endale sõpru.

Erinevustest rääkides võib ära mainida seda, et erinevalt 2007. aasta õpilastest, ei taha ega viitsi mitmed tänased 4.-5. klasside õpilased tegeleda spordiga. 2007. aastal seevastu kurdeti selle üle, et kehalise kasvatuse tunde on liiga vähe. Lisandunud on ka arvutisõltuvusprobleem, mida 2007. aastal ei olnud mainitud.

Järgmine kategooria oli muud igapäevased probleemid, mis moodustasid mõlemas uuringus väga väikese osa kogumainingutest. Selles kategoorias oli kahe kooli õpilaste erinevus märgatav, sest need probleemid on seotud just selle hetkega, mis parasjagu aktuaalne. Näiteks kui 2007. aastal valutati südant oma kadunud kasside pärast ja kardeti sõda, siis 2014. aastal toodi igapäevaprobleemidena välja hoopis seda, et kohviautomaat ei tööta korralikult ja seda, et keegi on kellelegi raha võlgu. Seetõttu ei saa ka selle kategooria puhul kahte kooli võrrelda. Kuid ometi, ka 2014. aastal tundis keegi muret, et Ukrainas toimunud sündmuste valguses tuleb Venemaa ka meid ründama, mistõttu võib mõlema kooli õpilaste muret oma riigi turvalisuse pärast sarnaseks pidada ja kõrvutada.

Viimase kategooria käesoleva lõputöö empiirilises uurimuses moodustab varia. Selles kategoorias ei ole otsest seost laste igapäevaste probleemidega, vaid sinna on paigutatud informatsioon, mis ei sobi ühegi eelneva kategooria alla. Kuna tegemist on kategooriaga, mis on eelkõige seotud õpilaste hetkeemotsioonidega vabakirjelduste kogumise hetkel, siis ei saa siin tuua ka muid sarnaseid jooni peale selle, et mõlemas kooli õpilased soovisid tegeleda jalgpalliga. Ülejäänud mainingud on väga erinevad nii mõlemas koolis kui ka klassides, kus vabakirjeldusi koguti.

Kokkuvõtteks võib öelda, et suurem osa õpilaste probleemidest on seotud kooliga – õpetajate, kaasõpilaste, õppimise ja koolivägivallaga. See oli kõige suurema osakaaluga kategooria mõlemas koolis. 2007. aastal olid olulisel kohal kodused probleemid, kuid aja muutudes on nende tähtsus taandunud ning 2014. aastal on kooliprobleemide kõrval tõusnud fookusesse suhetega seotud probleemid. Kui kõrvutada omavahel 2014. aasta uurimuses osalenud eestlaste ja venelaste vabakirjeldusi, siis joonistub välja huvitav tendents. Nimelt ei ole ühegi vene õpilase vabakirjelduses probleemi, mis oleks seotud õpetajaga. Seevastu eestlaste ankeetidest tuleb mitmel korral välja, et õpilastel on probleeme õpetajatega, kes ei oska õpetada või hindavad ebaõiglaselt. Sellest võib järeldada, et peab paika väide, et vene õpilaste hulgas on õpetajatel suurem autoriteet. Ka pole venekeelsetes ankeetides mainitud probleeme koduga.

Longituuduuringu tulemusena selgus, et nende kahe kooli õpilaste igapäevamured olid seotud eelkõige kooli, kodu ja suhetega. Neile järgnesid probleemid iseendaga, muud igapäevaprobleemid ja varia. Autor loodab, et tema kirjutatust on tulevikus kasu sama vanusegrupi õpilaste probleemide väljaselgitamisel või isegi nende ennetamisel. Käesoleva lõputöö üks olulisem punkt on see, et edaspidi on olemas võrdlusmoment probleemide uurimisel seoses vanuse muutumisega või sarnase vanustega laste erinevate probleemide uurimisel. Autor tänaks veelkord õpilasi, kes oma vabakirjeldustega tema tööd rikastasid, õpetajaid, kes lubasid oma tunde kasutada vabakirjelduste kogumiseks ja eriti oma juhendajat Tiia Pedastsaart.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Ballew, C.A. & Gurian, M.** 2004. *Poisid ja tüdrukud õpivad erinevalt*. Haridus - ja Teadusministeerium.
- Cleary, M. & Sullivan, G. & Sullivan, K.** 2004. *Kiusamine koolis - mis see on ja kuidas sellega toime tulla*. Tartu. Atlex.
- Dyregrov, A.** 1995. *Lapse lein*. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Erb, H. H.** 2000. *Vägivald koolis ja kuidas end selle eest kaitsta*. Odamees.
- Goleman, D.** 2000. *Emotsionaalne intelligentsus. Miks võib EQ olla tähtsam kui IQ*. Väike Vanker.
- Grant, W.** 1998. *13 kuni 19-näpunäiteid vanematele, kuidas mõista oma teismelist*. Sinisukk.
- Kera, S.** 2004. *Üheskoos teel. Lapse arengust ja kasvatuses*. Kirjastus Ilo. Tallinn
- Kirmanen, T.** 1999. *The interplay between separateness and union and fears of young children*. Artiklite kogumik. Tartu Ülikool Pedagoogika osakonna väljaanne nr. 9. Tartu.
- Kopka, D. L.** 1997. *School violence. Contemporary world issues*. ABC-CLIO. Santa-Barbara, California.
- Kuusmaa, M.** 2003. *Pedagoogiliste konfliktsituatsioonide vältimise ja lahendamise võimalusi koolis*. [Magistritöö] TPÜ Haridusuuringute Instituut. Tallinn.
- Kõiv, K.** 2003. *Antisotsiaalse käitumisega õpilased*. Artiklite kogumik III. Tartu
- Lapsed Eestis*. 2000. Toim Grossmann-Loot, S. & Kutsar, D. & Tiko, A. Tallinn.
- Leino, M.** 2004. *Kas lapsi tuleb kaitsta kooli eest?* Eesti Lastekaitse Liit. Tallinn
- Mangs, K. & Martell, B.** 2000. *Psühhoanalüütiline arengukäsitlus 0-20 eluaastani*. Tartu Ülikooli Kirjastus. Tartu
- PISA 2012 põhiuuringu tulemuste kokkuvõte*. Haridus-ja Teadusministeeriumi koduleht. www.hm.ee/index.php?popup=download&id=12598, (19.04.2014)
- Pöld, P.** 1993. *Üldine kasvatusõpetus*. Tartu.
- Rabenschlag, U.** 2000. *Laste unerännud*. Johannese Esto Ühing. Tartu.
- Ruuben, R.** 2007. *Igapäevaprobleemide põhijooned Kalmetu põhikooli 4.-5. klasside õpilaste hulgas*. [Seminaritöö]. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. Viljandi.
- Sharp, S & Smith, P. S.** 2004. *Võitlus koolikiusamisega*. El Paradiso.
- Taimalu, M.** 2001. *Koolieeliku hirmudega toimetulek kui oma probleemidega toimetuleku*

õppimine ja lähedaste abi selles. Artiklite kogumik. Tartu Ülikool Pedagoogika osakonna väljaanne nr. 11. Tartu.

Õunapuu, L. 2004. *Teadus- ja loometöö metodoloogia*. [Loengukonspekt]. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. Viljandi.

Õunapuu, L. 2010. *Üliõpilaste kirjalikud tööd*. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. Viljandi.

LISAD

Lisa 1 Igapäevaprobleemid vabakirjelduste järgi koolis „A“

Kategooria	Deskriptsioon	Näited
1. Kooliga seotud probleemid koolis A (KP)	Kategooria, kus mainitakse ära kõik kooliga seotud probleemid. Probleemid õpetajatega, õppimisega ning koolikaaslastega. Siia alla on ära toodud ka probleemid alkoholi ning tubakaga. Veel on ära mainitud probleem seoses kooli uue õppehoone ehituse venimisega. Nimetatud on koolikiusamist. Samuti peetakse probleemiks seda, et õpilastel ei lubata viibida vahetundides vanas õppehoones ning ka seda, et kehalise kasvatus tunde on liiga vähe.	<i>Minu arust on kehalise kasvatus tunde liiga vähe. (3.1)</i> <i>Esmaspäeviti võiks vähem tunde olla. (3.3)</i> <i>Arvutitunni õpetaja jääb tundi palju hiljaks. (19.6)</i> <i>Tahaks, et meie klass oleks poole väiksem. (8.9)</i> <i>Ei lubata vanas majas olla. (20.3)</i> <i>Tihti on klass liiga lärmakas. (13.3)</i> <i>Tahaks juba uut koolimaja. (4.5)</i>
2. Koduga seotud probleemid (PK)	Selles kategoorias on välja toodud probleemid koduse kasvatusga, kartus vanemate surma pärast. Ka on ära toodud koduvägivald, vanemate rangus ning mure sellepärast, et pere veedab liiga vähe aega koos olles. Samuti peetakse probleemseks oma pere majanduslikku seisukorda ja seda, et paljudel pole oma tuba.	<i>Mul ei anta kolm nädalat nädalaraha, kuna ma tegin „pahandust“. (6.1)</i> <i>Tahaksin juba oma tuba ja telekat sinna tuppa, et seda vaadata, mida tahan. (8.3)</i> <i>Ma kardan seda, et kui emme issi surevad, siis ma ei saa enam peavarju, ei saa enam ka toitu, ei saa enam ka kindlustunnet ning riideid ja teisi asju. (9.1)</i> <i>Isaga tahaks koos elada. (21.5)</i> <i>Ema, isa ja vend võiks mitte suitsetada. (21.7)</i> <i>Isa võiks iga päev töölt koju tulla. (1.1)</i> <i>Kodus on raha mured, et raha on vähe.</i>

		(5.5) <i>Tahan, et isa ei jookse enam kunagi. (21.6)</i>
3. Probleemid suhetega (PS)	Selles kategoorias on ära toodud probleemid suhetes oma lähedaste inimestega. Õpilased tajuvad sõprade poolset reetmist, mitte austamist jne. Peetakse probleemiks ka seda, et sõbrad käsutavad ning ähvardavad.	<i>Ma pean Ringo käske kogu aeg kuulama. (18.1)</i> <i>Vahepeal mõned sõbrad narrivad. (16.1)</i> <i>Sõbrad vahel teevad halba nalja minu kohta. (12.2)</i> <i>Hannes paugub kogu aeg. (10.1)</i> <i>Freddy on vahepeal sõber ja vahepeal pole (11.2)</i> <i>Mulle teeb muret see, et issi on vahepeal minuga kuri. (6.8)</i>
4. Probleemid iseenda pärast (PI)	Probleemid iseenda pärast on kategooria, kuhu kuuluvad õpilaste kartused oma tuleviku pärast ning kooli lõpetamise pärast. Kõik probleemid, mis on seotud õpilase isikliku minaga, on välja toodud selles kategoorias.	<i>Mulle on probleem see, et võin kiiresti vihastuda. (6.9)</i> <i>Ma tahan, et mul oleksid natuke paremad hinded. (3.5)</i> <i>Olen halb õpilane. (1.5)</i> <i>Ma kaotasin kõik sõbrad, kui ma Viiratsi koolist ära tulin. (1.3)</i> <i>Kõik virisevad, et ma linnas trennis käin. (21.2)</i>
5. Muud igapäevased probleemid (MP)	Nende murede all on ära mainitud kõik see, mis teeb muret seoses ülejäänud igapäevase eluga. Välja on toodud ka see, mis meie ühiskonna juures lapsi häirib. Lisaks on toodud probleemidena välja ka see, et kardetakse sõda, pronksõduri mässu, jne.	<i>Ma kardan et tuleb sõda. (11.4)</i> <i>Minule ei meeldi poliitikud. (9.2)</i> <i>Ma kardan, et tuleb veel mõni pronksõduri mäss ja hakatakse laamendama. (16.3)</i> <i>Mulle teeb muret, et need koolid üldse välja mõeldi. (6.3)</i> <i>Mõlemad kassid on kadunud. (16.2)</i>
6. Varia	Selles kategoorias ei ole otsest seost	<i>Tahaks, et juba oleks talv aga ma</i>

(VA)	<p>laste igapäevaste probleemidega. Siin on informatsioon, mis ei sobi ühegi eelneva igapäevaprobleemi kategooria alla. Lisaks on ära toodud kõik võimalikud muud mainingud seoses kooli, kodu, kaaslaste ja hetkeolukorraga, millal vabakirjeldust tehti.</p>	<p><i>suusatada ei taha. (7.4)</i></p> <p><i>Mu kooli kott laguneb kogu aeg ära. (5.7)</i></p> <p><i>Kool on nats kaugel. (2.8)</i></p> <p><i>Ilm on hall, ei ole päikest, ei lund. (15.2)</i></p> <p><i>Matemaatika õpik on kadunud. (20.1)</i></p> <p><i>Tahaks jalgpalluriks saada. (1.6)</i></p>
------	--	--

Lisa 2 Igapäevaprobleemid vabakirjelduste järgi koolis „B“

Kategooria	Deskriptsioon	Näited
1. Kooliga seotud probleemid koolis B (KP)	Kategooria, kus mainitakse ära kõik õppimise ja õpetajatega seotud probleemid. Näiteks on korduvalt mainitud, et õpetaja hindab oma aines õpilasi ebaõiglaselt, õpetaja ropendab laste kuuldes ja et koolimajas on külm. Lisaks on ära toodud ka probleemid õppeainetega, õppimist segavate klassikaaslaste probleem ning probleem liigse lärmiga koolis. Mainitakse ära ka seda, et koju antakse palju õppida ja et koolipäevad on laste jaoks liiga pikad. Käesolevas kategoorias on vabakirjelduste hulk ka kõige suurem.	<i>Mulle ei meeldi eesti keele õpetaja, ta ei oska õppetata. (66.1)</i> <i>Inglise keele õpetaja vahepeal ropentab. (30.2)</i> <i>Õpetaja paneb ebaõiglaselt hindeid. (63.1)</i> <i>Mõned õpetajad ei räägi millal tööd tulevad ja me peame lampi tööd tegema. (65.1)</i> <i>Koolis on igalpool külm, eriti sööklas. (39.4)</i> <i>Mõned õppeained on koolis rasked nt: Matemaatika. (31.1)</i> <i>Inglise keel on liiga raske. (33.2)</i> <i>Üks klassi kaaslane ei tee tundites kaasa. (32.4)</i> <i>Koolimajas ei saa vahetunnis puhata kuna lärm on nii suur. (65.6)</i> <i>Palju koduseid töid. (59.4)</i> <i>Vähem tunde võiks olla. (57.8)</i>
2. Koduga seotud probleemid (PK)	Koduga seotud probleemide kategoorias on korduvalt ära toodud probleemid lärmakate naabritega, kelle tõttu on häiritud õpilaste uni. Ka on ära toodud koduvägivald mõnede pereliikmete poolt, lapsevanemate rangus oma lapse suhtes ning ka probleem sellepärast, et sõbrad ei saa külas käia.	<i>Hommikul naabrid kolistavad ja ma ärkan kell 6 hommikul, ma ei jõua sellepärast koolis üleval olla. (39.5)</i> <i>Kodus kiusab mind mu vend. (41.1)</i> <i>Mu vend teeb mulle mõnikord aiget. (29.10)</i> <i>Ma ei või kodus midagi peale õppimise ja lugemise muud teha. (31.3)</i> <i>Ma saan rielda mõnikord kui õues olen. (29.6)</i> <i>Sõbrad ei või minu poole tulla. (31.5)</i>
3. Probleemid	Selles kategoorias on ära toodud probleemid suhetes oma lähedaste	<i>Minu õde on ülbe. (29.7)</i> <i>Meie klassi poiss Tõnn ropendab iga tund,</i>

suhetega (PS)	inimestega, pereliikmetega, koolikaaslastega, klassivendade - ja õdedega. Äramainimist väärilt koolivägivald sõprade poolt, narrimine, süüdistamised, tülid, sõpradepoolne ülbitsemine ja ähvardamine.	<i>lööb ja aaleb maas ja ma ei saa keskenduda. (39.8)</i> <i>Käsipalli trennis on keegi kogu aeg tülis. (39.3)</i> <i>Raiken segab, ropendab, lööb jalaga ja jakarjub tunnis. (53.2)</i> <i>Mu koolielu on norm praegu aga vahest hüüavad mind elevandiks. (50.3)</i> <i>Kõik süüdistavad mind, kuigi mina pole seda teind. (48.1)</i> <i>Mind kasutatakse nagu mänguasja, mida võib jätta üksi. (37.7)</i> <i>Tahan, et Timofei visatakse koolist välja. (40.3)</i> <i>Nende valejuttude pärast ei ole mul koolis sõpru. On vaid need, kes elavad kaugel Kehrast ja suurem osa Paides ja Venemaal. (37.6)</i> <i>Üks päev klassiõde on mu sõber aga teisel päeval ta vihkab mind. (33.6)</i> <i>Mind sõimavad klassikaaslased. (22.7)</i> <i>Minu klassis on Heete nii ülbe ta on plontiin. (29.8)</i>
4. Probleemid iseenda pärast (PI)	Kõik õpilaste probleemid, mis on seotud nende isikliku minaga, on välja toodud selles kategoorias. Välja on toodud probleeme iseenda käitumisega ja mõnede tegevuste mittemeeldimistega. Samuti seda, et ei õpilased ei jaks füüsilisi tegevusi teha ning et ei sobitaks klassikaaslastega.	<i>Ma kukun kogu aeg. (29.5)</i> <i>Ma pean metsas jooksmas käima. (29.9)</i> <i>Mulle ei ole klassis head sõpra. (66.5)</i> <i>Ma tunnen, et ma ei sobi oma klassi. (66.6)</i> <i>Mul on probleemid käitumisega. (62.5)</i> <i>Ma kardan haiguseid. (46.1)</i> <i>Mina ei jaksanud suusatada ja ei jaks nüüd ka joosta. (30.4)</i> <i>Mulle ei meeldi suusatamine. (32.2)</i> <i>Ma ei saa jooksutundides eriti käia, sest ma</i>

		<p>elan Kaunissaare külas ja ma käin trennides.</p> <p>Mul pole eriti aega. (35.2)</p> <p>Ma ei jõua käia jooksmas. (36.6)</p> <p>Arvuti tekitab palju probleeme, kuna väga palju passin arvuti taga ning hakkas halvasti õppima. (45.1)</p> <p>Magustoidud ei maitse mulle. (39.11)</p>
5. Muud igapäevased probleemid (MP)	<p>Nende murede all on ära mainitud kõik see, mis teeb muret seoses ülejäänud igapäevase eluga. Välja on toodud ka see, mis lapsi meie ühiskonna juures häirib. Mainitakse muid kooliga seotud igapäevaprobleeme ja seda, et sõbrad on raha võlgu.</p> <p>Lisaks on toodud probleemidena välja ka see, et kardetakse sõda.</p>	<p>Koolis võiks olla wifi. (48.4)</p> <p>Kohviautomaat röövib mu raha ära. (48.7)</p> <p>Ma ei saa aru, miks muusikakool ja väikekool kokku pandi. (48.8)</p> <p>Maria on mulle 20-eurot võlgu aga ei maksa sentigi tagasi. (37.5)</p> <p>Tahan, et kapp oleks koolis suurem. (24.10)</p> <p>Kardan, et Venemaa tuleb meid ka riündama. (55.8)</p>
6. Varia (VA)	<p>Selles kategoorias ei ole otsest seost laste igapäevaste probleemidega. Siin on informatsioon, mis ei sobi ühegi eelneva igapäevaprobleemi kategooria alla. Lisaks on ära toodud kõik võimalikud muud mainingud seoses kooli, kodu, kaaslaste ja hetkeolukorraga, millal vabakirjeldust tehti.</p>	<p>Võiks olla lauluvõistlusi ja see on minu suurim soov. (39.10)</p> <p>Tahan, et sööklas antakse friikaid. (40.4)</p> <p>Tahaks tegeleda jalgpalliga. (34.1)</p> <p>Siis kui täna õppealajuhataja ära läks, vaatas Karina Kuused päris vihase näoga. (64.5)</p> <p>Igal ühel võiks olla eluger, et saaks paremini lugeda. (57.5)</p> <p>Võiks olla õpetaja kirjutas suure käekirjaga. (54.2)</p>

Lisa 3 Õpilaste identifitseerimiskoodid

Õpilase ID	Õpilase sugu	Õpilase vanus täisaastates	Õpilase klass	Õpilase uuringus osalemise aasta
1	Poiss	11	5. klass	2007
2	Tüdruk	12	5. klass	2007
3	Poiss	11	4. klass	2007
4	Tüdruk	11	4. klass	2007
5	Tüdruk	11	5. klass	2007
6	Tüdruk	10	4. klass	2007
7	Tüdruk	10	4. klass	2007
8	Tüdruk	11	5. klass	2007
9	Tüdruk	10	4. klass	2007
10	Poiss	11	4. klass	2007
11	Tüdruk	11	5. klass	2007
12	Poiss	11	4. klass	2007
13	Tüdruk	11	5. klass	2007
14	Poiss	12	5. klass	2007
15	Tüdruk	12	5. klass	2007
16	Poiss	11	4. klass	2007
17	Tüdruk	11	5. klass	2007
18	Poiss	10	4. klass	2007
19	Tüdruk	12	5. klass	2007
20	Poiss	12	5. klass	2007
21	Poiss	11	4. klass	2007
22	Poiss	10	4. klass	2014*
23	Tüdruk	10	4. klass	2014*
24	Tüdruk	10	4. klass	2014*
25	Poiss	10	4. klass	2014*
26	Poiss	10	4. klass	2014*
27	Poiss	10	4. klass	2014
28	Poiss	10	4. klass	2014
29	Poiss	10	4. klass	2014
30	Tüdruk	10	4. klass	2014
31	Poiss	10	4. klass	2014

32	Poiss	10	4. klass	2014
33	Tüdruk	10	4. klass	2014
34	Poiss	10	4. klass	2014
35	Tüdruk	10	4. klass	2014
36	Poiss	10	4. klass	2014
37	Tüdruk	11	4. klass	2014
38	Tüdruk	11	4. klass	2014
39	Tüdruk	11	4. klass	2014
40	Tüdruk	10	4. klass	2014*
41	Poiss	11	4. klass	2014*
42	Tüdruk	11	4. klass	2014*
43	Poiss	12	5. klass	2014*
44	Tüdruk	11	5. klass	2014*
45	Tüdruk	11	5. klass	2014*
46	Poiss	12	5. klass	2014*
47	Tüdruk	11	5. klass	2014
48	Poiss	11	5. klass	2014
49	Tüdruk	11	5. klass	2014
50	Poiss	11	5. klass	2014
51	Tüdruk	11	5. klass	2014
52	Tüdruk	11	5. klass	2014
53	Tüdruk	11	5. klass	2014
54	Poiss	11	5. klass	2014
55	Tüdruk	11	5. klass	2014
56	Poiss	12	5. klass	2014
57	Tüdruk	12	5. klass	2014
58	Poiss	12	5. klass	2014
59	Poiss	12	5. klass	2014
60	Tüdruk	12	5. klass	2014*
61	Tüdruk	12	5. klass	2014
62	Poiss	12	5. klass	2014
63	Tüdruk	12	5. klass	2014
64	Tüdruk	12	5. klass	2014
65	Poiss	12	5. klass	2014

66	Poiss	12	5. klass	2014
----	-------	----	----------	------

* *venekeelne ankeet*

SUMMARY

The main features of everyday problems of pupils of forms 4 and 5.

R. Ruuben

As it is known, pupils have many problems in their everyday life. They have problems with school, home, friends and also with relationships. The purpose of the present thesis was to find out what are the most important problems among the students of forms 4 and 5. Also, what are the most important problems that affect children and do they change during time?

For that the author made a longitudinal study in 2 schools. In 2007, the author studied the pupils from 4-th to 5-th class in a small basic school near Viljandi. This small school had 130 pupils. The author had 21 respondents from 23 students, which is quite a considerable figure to indicate what kind of problems affect this age group. In 2014, the author studied the pupils from 4-th to 5-th class in a bilingual high school located in Harju county. This school had 450 students. Since the research was performed during the time, when there was a period of flu in the school, the author had 45 respondents from 82 students.

The task for the students was that they had to describe their problems and to write about them. Open questions are better than a questionnaire because the questionnaire does not include all points of view. The description lets them write what they want. The students also gave some irrelevant information but also many significant facts. Their descriptions were more objective, too.

In this research five significant set of problems came out: school problems, problems at home, problems with relationships, problems concerning pupils themselves, and problems about society.

This work consists of two parts. The first part is theoretical and deals with general problems in the life of children which came out of the study, including problems in school, school violence, fears, problems with relationships and many more. The second part is practical and consists of the analysis of the descriptions written by the pupils from the longitudinal study.

The most important aspect in the research was the comparison of the results. There was a 7-year interval between the two researches and it came out that the percentage of the problems in students everyday life have changed.

In 2007, the research results were following:

1. The main problems were connected with school. In 38% of descriptions students wrote that they have problems with school.
2. 23% of descriptions were miscellaneous – problems that were not associated with everyday problems.

3. 14% of descriptions – students wrote about problems they had at home.
4. 12% of descriptions – students in this category wrote about problems with friends and relationships.
5. 9% of descriptions – pupils wrote about problems concerning themselves.
6. 4% of descriptions – students wrote about society problems.

In the other part of the research, seven years later, in 2014, the research results were somewhat different:

1. The main problems were still connected with school, entirely 53 % of 234 descriptions.
2. 17% of descriptions were problems with friends and relationships.
3. 13% of descriptions – pupils wrote about problems concerning themselves.
4. 5% of descriptions – students wrote about society problems.
5. 3% of descriptions – students wrote about problems they had at home.
6. 9% of descriptions were miscellaneous – problems that did not fit to any other categories.

In conclusion, it can be said that most of the students everyday problems are related with their school – teachers, fellow students, learning difficulties and school violence. This category had the largest share in both schools. In 2007 domestic issues were important, but time has changed and their importance has decreased in 2014. The share of relations problems has increased in 2014. The share of problems concerning students themselves has also slightly increased. The share of society problems has remained the same. In 2014 two classes with Russian-speaking students also participated in the survey. When comparing Estonian and Russian children's descriptions, an interesting tendency draws out. None of the Russian students problems was linked to any teachers. In contrast, the Estonian students had a number of occasions where students have trouble with teachers who are not competent to teach or who assess unfairly. By that, it is possible to conclude, that Russian speaking students feel greater authority towards the teacher. In Russian students descriptions there was also no mention of troubles at home.

Author hopes that his research will help to identify problems in the future among this age group.

The thesis is beneficial as it provides a comparison when studying problems in connection with changing of age or when studying different problems of children of similar age.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Reemet Ruuben

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„4.-5. klasside õpilaste igapäevaprobleemide põhijooned“, mille juhendaja on Tiia Pedastsaar

1.1 . reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 . üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, **19.05.2014**